Journal of Social Sciences

Volume 43 | Issue 1 Article 2

2013-01-01

วิถีประชาธิปไตยไทย: มุมมองเบื้องต้นว่าด้วย ตัวตน สิทธิ และจริยธรรมทางการเมือง(ตอนที่สาม-จบ)

สมชัติ จันทรวงศ์

Follow this and additional works at: https://digital.car.chula.ac.th/cujss

Part of the Social and Behavioral Sciences Commons

Recommended Citation

จันทรวงศ์, สมชัติ (2013) "วิถีประชาธิปไตยไทย: มุมมองเบื้องต้นว่าด้วย ตัวตน สิทธิ และจริยธรรมทางการเมือง(ตอนที่สาม-จบ)," *Journal of Social Sciences*: Vol. 43: Iss. 1, Article 2.
Available at: https://digital.car.chula.ac.th/cujss/vol43/iss1/2

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Social Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

วิถีประชาธิปไตยไทย:
มุมมองเบื้องต้นว่าด้วย ตัวตน สิทธิ และจริยธรรมทางการเมือง

(ตอนที่สาม - จบ)*

สมบัติ จันทรวงศ์**

สำหรับผู้คนในยุคปัจจุบันที่ปวารณาตนเป็นผู้สนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบที่เรียกกันว่า ระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy) นั้น ชื่อของ จอห์น ล็อก อาจจะไม่เป็นที่รู้จักกันดีเท่ากับชื่อของ แอดัม สมิธ ทั้งนี้ก็เพราะในขณะที่ล็อกให้ความสำคัญแก่สิทธิของปัจเจกบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิในทรัพย์สินและสิทธิตามธรรมชาติในการแสวงหาและสะสมทรัพย์สินอันได้มาจากแรงงาน (ซึ่งสำหรับล็อกแล้วเป็นเพียงส่วนขยายของตัวตนของมนุษย์เท่านั้น) แต่ทฤษฎีของล็อกแทบจะไม่มีคำอธิบายสิ่งที่เราเรียกว่า คุณประโยชน์ร่วมกันของสังคม (the common good) ไว้เลย ในทางตรงกันข้ามสำหรับ แอดัม สมิธ แล้ว แม้ว่าปัจเจกบุคคลทั้งหลายที่มารวมกันเข้าเป็นสังคมจะต่างคนต่างแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนอย่างเต็มกำลัง แต่ในที่สุดแล้วด้วยกลไกของตลาดเสรีที่ทำหน้าที่เสมือนมือที่มองไม่เห็นก็จะทำให้ทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวมได้รับประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหลายเหมือนกัน ความเป็นเสรีของพลเมืองจึงควรได้รับการประกันจากการที่รัฐบาลไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือแทรกแซงกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของตัวบุคคลและปล่อยให้ทุกอย่างดำเนินไปตามธรรมชาติหรือตามกลไกของตลาดเสรี และด้วยเหตุนี้เองประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมทุกวันนี้จึงแยกไม่ออกจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ยึดเอาว่า แอดัม สมิธ เป็นผู้ให้กำเนิด ในขณะเดียวกันประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับระบบทุนนิยมนั้นก็เชื่อกันว่าได้กลายเป็นอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ-การเมืองเพียงหนึ่งเดียวที่เหลืออยู่ในโลก เพราะลัทธิฝ่ายตรงกันข้าม คือ อุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์นั้นได้ถึงแก่การล่มสลายไปแล้ว หลังจากการดับสูญของสหภาพโซเวียตเมื่อปี ค.ศ. 1991[1]

---

* บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยแห่งชาติโดยสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 (คลัสเตอร์ความมั่นคงมนุษย์) เรื่อง "การพัฒนาระบอบการเมืองประชาธิปไตยเพื่อความเป็นธรรมและเสมอภาคในกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย" (HS1086A) สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (ตุลาคม 2555-2556) และบทความชิ้นนี้พัฒนามาจากงานวิจัยในโครงการวิจัยวิกฤติความแตกแยกของธรรมวิทยาแห่งพลเมือง: การศึกษาคำประกาศธรรมของประกาศร่วมสมัย (The Crisis of Competing Civic Religions: A Study of Contemporary Prophets and Their Teachings) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

** ภาควิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

[1] โปรดดู Francis Fukuyama. The End of History and The Last Man (New York: Free Press, 2006)

ผลพวงอย่างหนึ่งของการที่ระบอบประชาธิปไตยแบบทุนนิยมเสรีถูกยอมรับโดยแทบจะปราศจากเงื่อนไขใดๆ ว่าเป็นระบอบที่ชอบธรรมเพียงระบอบเดียวของโลก ได้แก่ การที่พื้นที่ของความขัดแย้งได้เคลื่อนย้ายจากการขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ต่างขั้วกลายมาเป็นความขัดแย้งภายในอุดมการณ์เดียวกันว่าทุนนิยมของใครเสรีจริงหรือมากน้อยกว่ากันอย่างไร หรือบทบาทที่เหมาะสมของรัฐภายใต้กรอบของการแข่งขันอย่างเสรีที่มีกลไกตลาดเป็นผู้ควบคุมนั้นควรจะมีมากน้อยเพียงใด[2] อย่างไรก็ตามในขณะที่การไม่แทรกแซงของรัฐในกิจกรรมทางเศรษฐกิจอาจจะต้องเป็นที่ถกเถียงกันอยู่บ้างว่ามีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด และในสถานการณ์หรือบริบทอย่างใด แต่ขอบเขตพื้นที่ที่ดูเหมือนว่าอำนาจของรัฐจะถูกกันออกไปอย่างมีนัยสำคัญมากกว่าก็คือเรื่องทางสังคมหรือเรื่องที่เป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละปัจเจกบุคคล ในเรื่องนี้สิทธิของปัจเจกบุคคลที่จะไม่ถูกก้าวก่ายโดยอำนาจรัฐมีความศักดิ์สิทธิ์เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์เรื่อง "สิทธิ" และ "ตัวตน" ของพลเมืองในสมัยใหม่กับพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยไทยเป็นสิ่งที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

1

ก่อนยุคสมัยของ จอห์น ล็อก หรือก่อนยุคแห่งภูมิปัญญา (The Age of Enlightenment) นั้น แม้จารีตทางตะวันตกจะถือว่า มนุษย์เปรียบเสมือนบุตรของพระเจ้า แต่มนุษย์ก็เป็นคนบาปหรือผู้ที่ถูกทำให้เสื่อมเสียไปเสียแล้ว ตามทัศนะนี้มนุษย์ยังมีเหตุผลอยู่และสามารถใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับเหตุผลได้ หากว่าพวกเขาได้รับการสั่งสอนที่ถูกต้องเสียก่อน เพราะฉะนั้นสิ่งที่ดีหรือสิ่งที่ถูกต้องจึงมีความสำคัญเหนือกว่าสิ่งที่ต่อมาจะเรียกกันว่าเป็น "สิทธิ" ของปัจเจกบุคคล เริ่มต้นด้วยฮ็อบส์และล็อก เราเริ่มได้ยินคำว่า "สิทธิ" ที่เป็นของมนุษย์ทุกคนตามธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะคำสำคัญๆ อย่างคำว่า "สภาพธรรมชาติ" (state of nature) และ "สิทธิตามธรรมชาติ" (natural right) กระนั้นก็ดีสำหรับล็อกแล้วสิทธิของมนุษย์คืออะไรบางอย่างที่มีที่มาจากข้อเรียกร้องทางศีลธรรมอีกทีหนึ่ง เพราะสำหรับล็อกแล้วสภาพธรรมชาติไม่ได้หมายถึงสภาพที่ใครๆ ก็สามารถทำอะไรได้ตามอำเภอใจ กล่าวคือ สภาพธรรมชาติแม้ว่าจะไม่มีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใดๆ บังคับใช้อยู่อย่างให้เห็นเป็นตัวตนแต่สภาพธรรมชาติ

[2] อิทธิพลของแนวคิดเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีนี้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในรัฐธรรมนูญของไทยฉบับปี พ.ศ. 2540 ที่ซึ่งได้มีการกล่าวไว้อย่างชัดเจนในหมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตราที่ ๘๗ ว่า **"รัฐต้องสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีโดยอาศัยกลไกตลาดกำกับดูแลให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม** คุ้มครองผู้บริโภค และป้องกันการผูกขาดตัดตอนทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งยกเลิกและละเว้นการตรากฎหมายและกฎเกณฑ์ที่ควบคุมธุรกิจที่ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และต้องไม่ประกอบกิจการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม หรือการจัดให้มีการสาธารณูปโภค"

ก็มีกฎแห่งธรรมชาติคอยควบคุมอยู่ ตามความเข้าใจของล็อกนั้นกฎแห่งธรรมชาติ คือกฎทางศีลธรรมที่ล่วงรู้ได้ด้วยเหตุผล (ของมนุษย์) แต่ความศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจในการบังคับของกฎแห่งธรรมชาติมาจากพระเจ้า[3] เพราะฉะนั้นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์จึงไม่ได้ปลอดจากมิติทางศีลธรรมเสียทีเดียว และด้วยเหตุนี้เราจึงพบว่า แม้ล็อกจะเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน (ตรงที่ไม่มีความคิดความอ่านติดตัวมาแบบ innate ideas) ตรงที่จิตใจ (mind) ของมนุษย์เมื่อแรกเกิดทุกคนมีลักษณะเหมือนแผ่นกระดานชนวนที่ว่างเปล่า (blank tablet) แต่ชาวคริสต์อย่างล็อกก็ไม่เคยไปไกลถึงขนาดที่จะบอกว่า มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐที่ในที่สุดแล้วจะสมบูรณ์ได้หากมีการจัดการสถาบันทางสังคมและการเมืองเสียใหม่ให้ถูกต้อง ความคิดที่ว่า มนุษย์เป็นสิ่งที่สมบูรณ์ได้โดยธรรมชาติ และเหตุที่มนุษย์ตกต่ำหรือไร้เหตุผลล้วนสืบเนื่องมาจากการถูกครอบงำของสถาบันทางสังคม-การเมืองต่างๆ เพิ่งปรากฏให้เห็นเด่นชัดเจนในศตวรรษที่ 18 คือ ในยุคของภูมิปัญญานี้เอง สำหรับนักคิดในยุคดังกล่าวแล้วเหนือสิ่งอื่นใดมนุษย์คือผู้ที่มีสิทธิ สิทธิเป็นสิ่งที่มาก่อนแม้แต่สิ่งที่ดีงาม เพราะฉะนั้นหลักการใดก็ตามที่จะเป็นรากฐานในการกำหนดหน้าที่และสิทธิต่างๆ ของมนุษย์จึงต้องไม่พึ่งพาหรือผูกพันอยู่กับกรอบแนวคิดว่าด้วยชีวิตที่ดีใดๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็ว่า ตัวตนของมนุษย์มิได้ถูกกำหนดโดยเป้าหมายของชีวิตมนุษย์อีกต่อไปแต่อยู่ที่ความสามารถที่จะเลือกเป้าหมายชีวิตได้โดยอิสรเสรีของตัวเขาเอง[4] การมีอิสรเสรี คือ แก่นแกนที่แท้ของความเป็นมนุษย์ การเป็นผู้ที่ถูกควบคุมโดยกฎเกณฑ์ที่มนุษย์บังคับกับตนเอง การเป็นมนุษย์ผู้มีอิสรเสรีหมายถึง การที่บุคคลอยู่ภายใต้เฉพาะอาณัติที่มนุษย์เลือกให้กับตนเองโดยสมัครใจมิใช่เพราะโดยทางประเพณีหรือสถานะใดๆ ที่ตกทอดกันมาในสังคม เพราะฉะนั้น ในขณะที่สำหรับล็อกแล้ว สิทธิ คืออะไรบางอย่างที่สืบเนื่องมาจากข้อเรียกร้องของศีลธรรม สำหรับผู้คนในสมัยต่อมาสิทธิกลับกลายเป็นอะไรบางอย่างที่มนุษย์ใช้ปกป้องตนเองจากข้อเรียกร้องของศีลธรรม[5] สำหรับพวกเขาแล้วกรอบอ้างอิงทางความคิดที่ถูกต้องในเรื่องสิทธิจะต้องเป็นกลางในส่วนที่ว่าด้วยเป้าหมายต่างๆ ของชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าหลักคิดหรือศาสนาใดๆ ก็ไม่สามารถนำมากำหนดสิทธิต่างๆ ของมนุษย์ได้ ในสังคมที่เป็นเสรีอย่างแท้จริง เราต้องเคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์ทั้งปวง แต่นอกเหนือจากนี้แล้วเรามีพันธะผูกพันต่อผู้อื่นเฉพาะเท่าที่เรายินยอมให้เป็นข้อผูกพันเองเท่านั้น

ไม่ต้องเป็นที่สงสัยเลยว่า ความคิดเรื่องตัวตนของมนุษย์ที่มีอิสรเสรีอย่างเต็มที่ในการเลือกโดยที่ไม่ถูกจำกัดโดยหลักศีลธรรมใดๆ ที่มาก่อนนั้น คือยาขนานเอกในการต่อกรกับแนวคิดแบบเดิมๆ ที่กำหนดชีวิตของมนุษย์ให้คงที่ตายตัวอยู่กับวรรณะหรือชนชั้นหรือจารีตประเพณีหรือสถานะทางสังคมที่สืบทอดกันมา อย่างไรก็ตามความคิดเช่นว่านี้แม้ว่าในตัวของมันเองจะเป็นความคิดทางศีลธรรมที่ทรงพลังแต่มันก็ไม่สามารถบอกได้ว่าเราควรจะมีชีวิตอย่างไร ข้อจำกัดเพียงอย่างเดียวที่ต้องมาพร้อมๆ กับหลักการดังกล่าวอยู่ที่ว่าเป้าหมายอะไรก็ตามที่บุคคลเสาะแสวงหา เขาจะต้องดำเนินการ

---

[3] J. Budziszewski, Written on the Heart: The Case for Natural Law (Downer Grove: Inter Varsity Press, 1997), 116.

[4] Michael J. Sandel, Justice: What's The Right Thing to Do? (New York: Penguin Books, 2010), 213.

[5] Budziszewski, เพิ่งอ้าง.

[6] Sandel, เพิ่งอ้าง.

ในลักษณะที่เคารพสิทธิของผู้อื่นที่จะกระทำการอย่างเดียวกันด้วย[6] แต่ในเมื่อเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ซึ่งเคยเป็นที่ถกเถียงกันไม่ใช่เรื่องที่สำคัญหรือได้กลายเป็นเรื่องที่ยอมรับกันไปเสียแล้วว่าไม่สามารถนำมาใช้เป็นกรอบอ้างอิงการกระทำของมนุษย์ได้อีกต่อไป ความแตกต่างในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบันจึงเป็นเรื่องของ "รสนิยม" หรือความชอบส่วนตัวเท่านั้น ภายใต้สภาวการณ์เช่นว่านี้ข้อแตกต่างระหว่างเป้าหมายระยะยาวและเป้าหมายระยะสั้นในชีวิตก็ไร้ความหมายตามไปด้วย สำหรับตัวตนของมนุษย์ที่เน้นการเป็นบุคคลผู้มีอิสรเสรีในการเลือกอย่างสมบูรณ์นั้นไม่มีใครที่มีความชอบธรรมจะมาตัดสินได้ว่า ความพึงใจที่ได้จากการสัมฤทธิ์ผลของความปรารถนาอันปัจจุบันทันด่วนของบุคคลใดมีคุณค่าน้อยกว่าความสัมฤทธิ์ผลของความปรารถนาที่จะมีผลในระยะยาว อันที่จริงแล้วอาจกล่าวได้ว่า ความคลั่งไคล้ที่จะได้รับความพึงพอใจอย่างทันทีทันใดได้กลายเป็นกระแสของโลกปัจจุบันไปเสียแล้วด้วยซ้ำ กระแสสากลที่ใส่ใจกับ "ตัวตน" การ "เติมเต็ม" ให้แก่ตัวตน และกับ "ความนับถือในตนเอง" นี้เป็นสิ่งที่พบเห็นได้ทั่วไป จนถึงจุดที่เมื่อกล่าวถึงกระแสการทำให้เป็นประชาธิปไตยแล้ว เรามักจะหมายถึงกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยของ "ความนับถือในตนเอง" นั่นเอง ดังศัพท์แสงที่เป็นที่นิยมใช้กันประเภท "ความหลากหลาย" "การเพิ่มอำนาจ" "การให้สิทธิที่สมควรได้รับ" ซึ่งล้วนแล้วแต่สะท้อนสิ่งอันเป็นที่โหยหานั่นเอง[7]

2

แน่นอนว่า ลัทธิบูชาความรู้สึกหรือความนับถือในตนเองที่ยึดเอาตัวตนของมนุษย์เป็นต้นตอเดียวของระบบคุณค่าทั้งปวงนั้น (การที่ปัจเจกบุคคลสามารถบรรลุถึงระดับสูงสุดของความเป็นมนุษย์ได้ก็ต่อเมื่อทางเลือกว่าอะไรดีเลวเป็นเรื่องที่เป็นไปได้สำหรับตัวเขาเอง) ย่อมสวนทางกับจารีตประเพณีเดิมของสังคมอย่างเลี่ยงไม่ได้ ในขณะเดียวกันสิ่งที่เข้ามาแทนที่ก็ได้แก่ ความรู้สึก การปลดปล่อย และการสำรวจตนเองของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชื่นชมในความรู้สึกของตัวมนุษย์เองซึ่งอาจมีได้หลายรูปแบบตั้งแต่การแสวงหาความสุขจากความรู้สึกที่พึงใจ หรือที่อาจเรียกรวมๆ ได้ว่า คติสุขนิยม (Hedonism) ไปจนถึงการให้น้ำหนักแก่ความรู้สึกหรืออารมณ์คลั่งไคล้ยินดีปรีดาอย่างเหลือล้น รวมไปถึงความหลงใหลกับความรู้สึกต้องห้ามทั้งปวงในอดีตของสังคม[8] แต่ความพิเศษของลัทธิบูชาความรู้สึกของตนเองอยู่ที่ว่า เรามักจะพูดถึงมันในลักษณะของอะไรบางอย่างที่ไม่เพียงแต่ "ดี" หรือ "สนุกสนานเพลิดเพลิน" อย่างที่มักพูดกันว่า "ถ้ามันรู้สึกดีก็ทำไปเถอะ ไม่ต้องไปคิดมาก" เท่านั้น หากแต่เรายังมักอ้างถึงความรู้สึกของตนเองว่าเป็นอะไรบางอย่างที่ไม่อาจขัดขืนได้อีกด้วย เพราะฉะนั้นเราจึงมักได้ยินคำพูดที่ใช้อธิบายพฤติกรรมของตนเองทำนองว่า

---

[7] Christopher Lasch. The Revolt of the Elites and the Betrayal of Democracy (New Yotk: W.W. Norton, 1995), 7.

[8] J. Budziszewski What We Can't Not Know. A Guide Spence Publishing Company. Dallas 2003. Pp. 176-178 ไม่น่าแปลกใจแต่อย่างใดที่ลัทธิบูชาความรู้สึกของตนเองดังกล่าวจะเริ่มปรากฏให้เห็นในโลกสมัยใหม่หลังการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 โปรดดู Darrin M. McMahon. Enemy of the Enlightenment: The French Counter-Enlightenment and the Making of Modernity (Oxford: Oxford University Press, 2001)

"ผมช่วยไม่ได้ที่รู้สึกอย่างที่ผมรู้สึก และผมรู้สึกว่าผมไม่มีทางเลือกอื่น"[9] ถ้ามีการอ้างถึงธรรมชาติของมนุษย์ ธรรมชาติก็ไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่าแรงกระตุ้นหรือแรงบีบให้มนุษย์ต้องกระทำอะไรบางอย่างอันเป็นผลพวงมาจากตัวตนหรือเนื้อหนังร่างกายของเราเองที่เป็นต้นเหตุ

จะเห็นได้ว่า กรอบแนวคิดเรื่องตัวตนของมนุษย์ที่ต้องเลือกได้อย่างเสรีนั้นสอดคล้องเป็นอย่างดีกับรัฐสมัยใหม่ที่วางตัวเป็นกลางในเรื่องของเป้าหมายปลายทางของชีวิตของพลเมือง กล่าวคือ เพราะเราเป็นอิสระและไม่ต้องขึ้นกับใครทั้งสิ้น กรอบอ้างอิงในเรื่องสิทธิของเราจึงต้องเป็นกลางหรือปลอดจากหลักการทางศีลธรรมและรัฐจะต้องไม่เลือกข้างในข้อขัดแย้งหรือถกเถียงทางศาสนาหรือศีลธรรม การเมืองและกฎหมายจะต้องไม่เข้าไปพัวพันกับข้อถกเถียงในลักษณะดังกล่าวอย่างที่มักเกิดขึ้นในสังคมแบบจารีต ประชาชนต้องมีสิทธิที่จะเลือกระบบคุณค่าที่พึงพอใจด้วยตนเอง ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมไม่จำเป็นต้องพึ่งพาคุณธรรมของพลเมือง (civic virtue) เพราะประชาธิปไตยไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่าระบบกฎหมายที่ทำให้เป็นไปได้ที่ผู้คนจะใช้ชีวิตร่วมกันโดยที่ยังมีความแตกต่างระหว่างพวกเขาอยู่ ตามทัศนะเช่นว่านี้คุณลักษณะ (character) ของพลเมืองมีความสำคัญน้อยกว่าสถาบันทางการเมืองและสังคมที่เป็นเสรี[10] ในเรื่องนี้ข้อสมมติฐานหลักของเสรีนิยมประชาธิปไตยอยู่ที่ว่า "มือที่มองไม่เห็น" จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่ในการควบคุมเรื่องทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่รวมไปถึงการควบคุมเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมืองด้วย[11] หากรัฐไม่เข้ามาแทรกแซงสถาบันที่อยู่ในลำดับรองลงไปจากรัฐอย่างสถาบันครอบครัวจะทำหน้าที่นี้อย่างมีประสิทธิภาพได้เอง เพราะฉะนั้นการใช้กลไกหรืออำนาจรัฐจึงมีความจำเป็นเฉพาะเพื่อคงรักษาสภาพเงื่อนไขต่างๆ ให้สถาบันเหล่านี้สามารถทำงานได้ด้วยตนเอง หรือหากต้องเข้าแทรกแซงก็เฉพาะในกรณีพิเศษบางกรณีที่เห็นได้ชัดว่า สถาบันเหล่านี้ไม่อาจทำงานได้เท่านั้น การมองโลกในแง่บวกว่าสถาบันทางการเมืองและทางสังคมที่เป็นเสรีมีแนวโน้มที่จะปลูกฝังความมีขันติธรรม ความใจกว้างในการเข้าใจผู้อื่น รวมไปถึงการรู้จักอดกลั้นต่อแรงเย้ายวนใจในระยะสั้นโดยหวังผลประโยชน์ที่ยั่งยืนกว่าในระยะยาวนั้นปฏิเสธไม่ได้เลยว่าตั้งอยู่บนความเชื่อในภาพลักษณ์ที่เป็นบวกของประชาชนโดยทั่วไปเป็นพื้นฐาน[12] แต่ปัญหาอยู่ที่ว่านี่เป็นการมองโลกที่ตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ โดยเฉพาะในโลกปัจจุบันที่มิติด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของสังคมหนึ่งๆ มีความเหลื่อมล้ำและผูกพันกันจนไม่อาจแยกออกจากกันได้ ดังจะเห็นได้ว่าภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีที่เน้นการบริโภคในระดับที่สูงยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดนี้ การบริโภคสินค้าและบริการของปัจเจกบุคคลจึงไม่มีที่สิ้นสุดตามไปด้วย และไม่ได้เป็นอะไรที่น่าอับอายหรือต้องปิดบัง การบริโภคนั้นสนุกกว่าการควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบอยู่แล้ว มนุษย์มีชีวิตอยู่เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินของปัจจุบันกาล

[9] Budziszewski, เพิ่งอ้าง, 178.

[10] Lasch, อ้างแล้ว, 85.

[11] J. Budziszewski, The Resurrection of Nature: Political Theory and the Human Character (Ithaca: Cornell University Press, 1986), 138.

[12] Peter Berkowitz, "The Liberal Spirit in America", Policy Review (November 2003): 33.

ยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ความพอประมาณถูกแทนที่ด้วยการโอ้อวด คำว่าวัฒนธรรมซึ่งเคยหมายถึงการที่บุคคลประกอบกิจการงานและประสบผลสำเร็จในชีวิตได้อย่างไรถูกแทนที่ด้วยแนวคิดว่า วัฒนธรรม คือ เรื่องของการใช้จ่ายและความพึงพอใจที่ได้รับ[13] ในสังคมที่ไม่ยอมรับว่า มนุษย์จำเป็นต้องมีมาตรฐานทางศีลธรรมร่วมกัน ไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อะไรที่ทุกคนต้องยอมรับอีกต่อไปจึงไม่มีอะไรที่ต้องห้าม พหุนิยมทางศีลธรรมหรือคติสัมพัทธภาพทางวัฒนธรรมหรือศีลธรรม คือ "มาตรฐาน" ใหม่ที่ทุกคนต้องยอมรับเป็นมาตรฐานแทน แต่ในสังคมที่ไม่มีมาตรฐานทางศีลธรรมร่วมกัน ความมีขันติธรรมก็แปรเปลี่ยนไปเป็นความไม่ยินดียินร้ายเพราะไม่อาจมีการเรียกร้องข้อผูกมัดทางศีลธรรมต่อกันและกันได้ แม้แต่การพูดถึง "ข้อผูกมัดทางศีลธรรม" ก็กลายเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมไปเสียแล้ว[14]

แต่ทัศนะที่มองว่า สิ่งซึ่งปัจเจกบุคคลเห็นต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสัจจะขั้นปรมัตถ์ หรือความดีสูงสุดทางศีลธรรม หรือสิ่งซึ่งเป็นความสุขทางกายสูงสุด และอื่นๆ เป็นเพียงแค่เรื่องของปัจเจกหรือความพึงพอใจของแต่ละคนนี้ ทำให้กลายเป็นว่าแท้จริงแล้วสังคมประชาธิปไตยเสรีนิยมกลายเป็นสังคมที่มีปัญหาว่าจะอธิบายพันธะผูกพันทางการเมืองระหว่างพลเมืองด้วยกันอย่างไร[15] หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือสังคมประชาธิปไตยจะเฟื่องฟูหรือแม้แต่มีชีวิตรอดได้อย่างไรหากมนุษย์แต่ละคนขาดสิ่งเหนี่ยวรั้งในใจที่เคยรองรับจริยธรรมในการทำงานและห้ามปรามการปล่อยตัวปล่อยใจ[16] หรือเมื่อตัวตนของมนุษย์ คือการปล่อยตามใจตัวไปทุกอย่างเสียแล้ว เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่าประเด็นเรื่องตัวตนของมนุษย์เช่นว่าเป็นตัวปัญหาจึงสมควรที่จะกลับไปทบทวนดูอีกครั้งว่าข้ออ้างเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวตน สิทธิ และจริยธรรมทางการเมืองจากมุมมองของสมัยใหม่นั้นมีแง่มุมใดที่ควรจะท้วงติงหรือปฏิเสธกันเสียตั้งแต่แรก

อาจกล่าวได้ว่า ความใฝ่ฝันอันสูงสุดของมนุษย์ในสมัยใหม่ที่เริ่มต้นในยุคแห่งภูมิธรรมหรือยุคแห่งการรู้แจ้ง (และที่ซึ่งบรรลุถึงจุดสูงสุดในแง่ของคำอธิบายในลัทธิมาร์กซ์) คือ การที่ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จะช่วยให้มนุษย์ได้บรรลุถึงความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในรูปของการปลดปล่อยหรือการทำตามใจตนซึ่งความปรารถนาหลงใหลทั้งปวงของตนโดยที่บทบาทของเหตุผลจะกลายเป็นเพียงผู้รับใช้ความปรารถนาทั้งหลายแทนที่จะเป็นผู้ควบคุม ในความคิดของมาร์กซ์นี่คือการกลับไปสู่อีเด็นสวนสวรรค์อีกครั้ง แต่ข้อแตกต่างสำคัญอยู่ที่ว่าสวรรค์บนดินนี้ไม่มีผลไม้ต้องห้ามเพราะฉะนั้นจึงไม่มีโอกาสที่พระเจ้าจะขับไล่มนุษย์ออกไปได้[17] การให้ความสำคัญกับสิ่งที่มนุษย์ปรารถนาหรือต้องการโดยไม่ต้องเอาเหตุผลเข้ามากำหนดกลายเป็นหลักคิดทางศีลธรรมของมนุษย์ในสมัยใหม่ ข้ออ้างนี้มีอยู่หลากหลาย เช่น การอ้างว่าเพราะไม่มีใครอาจล่วงรู้ได้ว่าสิ่งที่ดีหรือชีวิตที่ดีอย่างแท้จริงคืออะไร เพราะฉะนั้นตัวปัจเจกบุคคลแต่ละคนเองจึงต้องเป็นแหล่งที่มาเพียงอย่างเดียวของสิ่งที่ดีอย่างแท้จริง

---

[13] David Brooks, Bobos in Paradise : The New Upper Class and How They Got There. (Singapore: Simon & Schuster, 2000), 137.

[14] Lasch, อ้างแล้ว, 87.

[15] Sandel, อ้างแล้ว, 224.

[16] Lasch, อ้างแล้ว, 213-214.

[17] Harry V. Jaffa. "Equality, Liberty, Wisdom and Consent in the Ideal of Political Freedom". Interpretation 15 (January, 1987): 14.

สำหรับเขา แต่ข้ออ้าง (premise) นี้มีปัญหาตรงที่ว่า ข้ออ้างกับสิ่งที่เป็นผลตามมาไม่สอดคล้องกันตามหลักตรรกะ (non sequitur) เพราะปัจเจกบุคคลจะเป็นแหล่งที่มาของสิ่งที่ดีได้อย่างไร ในเมื่อไม่มีใครที่อาจรู้ว่าสิ่งที่ดีนั้นคืออะไร[18] หรือถ้าจะหมายความว่าเนื่องจากการวินิจฉัยว่าอะไรดีหรือเลวโดยผู้อื่นย่อมไม่อาจเป็นที่รู้ได้อย่างแน่แท้ว่าจะต้องถูกต้องกว่าของเจ้าตัวที่เป็นประเด็น เพราะฉะนั้นข้อวินิจฉัยของปัจเจกบุคคลจึงควรเป็นที่ยอมรับ แต่ถ้าไม่มีข้อวินิจฉัยเรื่องดีเลวของผู้ใดสามารถเป็นที่ล่วงรู้อย่างชนิดปฏิเสธไม่ได้ว่าถูกต้องกว่าของตนเองเสียแล้ว ก็ไม่มีทางที่ใครจะล่วงรู้อย่างชนิดปฏิเสธไม่ได้ เช่นเดียวกันว่าข้อวินิจฉัยเรื่องดีเลวของผู้ใดจะต้องเลวกว่าของตน[19] แต่ก็มีอยู่มากครั้งที่เราจะได้ยินคำกล่าวอ้างที่ตรงไปตรงมาแบบเข้าประเด็นไปเลยว่า "เฉพาะข้าพเจ้าเท่านั้นที่รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง สังคมไม่มีทางที่จะรู้ดีกว่า ตัวข้าพเจ้าแน่นอน" คงปฏิเสธไม่ได้ว่าปัจเจกบุคคลโดยทั่วไปแล้วสามารถรู้ถึงจุดอ่อน จุดแข็ง ความจำเป็น ความต้องการและบริบทแวดล้อมของตนเองได้ดีกว่าผู้อื่น แต่ในขณะเดียวกันเราก็ไม่ควรที่จะมองตนเองด้วยภาพที่เป็นบวกจนเกินไป หากควรจะยอมรับว่าตัวเราเองก็มีข้อบกพร่องอื่นๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะการหลอกตนเองในรูปแบบต่างๆ ที่เห็นเด่นชัดโดยผู้อื่นนอกจากตัวเราเอง[20] นอกจากนี้แม้เมื่อเรารู้ดีที่สุดว่าอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตัวเราก็มิได้หมายความว่า เราจะเสาะแสวงหาสิ่งนั้นเสมอไป ความหยิ่งและกำลังใจที่ไม่เข้มแข็งพอของตัวเรา รวมไปถึงข้อบกพร่องต่างๆ ของสถาบันทั้งหลายของเราก็สามารถเป็นอุปสรรคที่ทำให้เส้นทางที่ดีที่สุดสำหรับเราเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้[21]

บางครั้งความพยายามที่จะกันเอาเหตุผลออกไปจากทางเดินของความปรารถนาหรือความหลงใหลของมนุษย์สมัยใหม่ก็จะออกมาในรูปของคำอ้างประเภทว่า "ไม่มีใครรู้จริงหรอกว่าอะไรคือสิ่งที่ดีอย่างแท้จริงสำหรับมนุษย์"[22] แต่นี่ก็ยังมีปัญหาอยู่นั่นเอง เพราะถ้าท่านคิดว่าไม่มีใครสามารถบอกได้ว่าอะไรดีสำหรับมนุษย์ ท่านเองจะแน่ใจได้อย่างไรว่าสิ่งที่สังคมเชื่อหรือทำนั้นผิดหรือเลว และถ้าท่านไม่สามารถแน่ใจได้เสียแล้ว ท่านจะคัดค้านการที่สังคมเป็นกังวลกับสิ่งเรียกกัน (จะผิดหรือถูกเป็นอีกเรื่องหนึ่ง) ว่า "ศีลธรรมอันดีงามของสังคมได้อย่างไร[23] อย่างไรก็ตามสำหรับผู้ที่ยึดมั่นว่าไม่มีใครอาจรู้ได้แน่ว่าอะไรคือสิ่งที่ดีจริงสำหรับมนุษย์ บทสรุปที่ตามมาก็คือคำกล่าวที่ว่า เพราะฉะนั้น "ชีวิตที่ดีจึงมีได้มากกว่าหนึ่ง" "ความหลากหลาย" "พหุนิยมทางศีลธรรม" "สัมพัทธภาพในทางวัฒนธรรมและศีลธรรม" คือ ศัพท์แสงที่เราเห็นถูกหยิบยกเอามาใช้เพื่ออธิบายหรือเรียกร้องให้มีความอดทนอดกลั้นมีความเคารพ

[18] J. Budziszewski True Tolerance : Liberation and the Necessity of Judgment. (London: Transaction, 2008), 66.

[19] เพิ่งอ้าง.

[20] เพิ่งอ้าง, 71.

[21] เพิ่งอ้าง.

[22] โปรดดูตัวอย่างคำพูดของ "คำ ผกา" ที่ว่า "ในโลกนี้ไม่มีใครประกาศสัจจะ ไม่มีใครเป็นศาสดา ทุกคนเพียงแต่นำเสนอข้อถกเถียงของตัวเองออกมา แล้วสังคมก็ใช้วิจารณญาณ คนก็คิดเอาเองว่าอะไรเหมาะ ไม่เหมาะกับตัวเอง ตัวเองเลือกจะเชื่ออะไร มันเป็นเรื่องส่วนบุคคล" เปิด เปลื้อง เปลือย คำ ผกา (กรุงเทพฯ: มติชน, 2554), 20.

[23] Budziszewski. True Tolerance, 70-71.

ต่อรูปแบบหรือรสนิยมในการใช้ชีวิตที่แตกต่างออกไปในสังคมสมัยใหม่อยู่เนืองๆ แน่นอนว่าชีวิตที่ดีมีได้มากกว่าหนึ่งแบบ แต่นี่ไม่ได้หมายความต่อไปด้วยว่าเพราะฉะนั้นจะไม่มีวิถีชีวิตแบบใดเลยที่เลว หรือว่าชีวิตทุกรูปแบบจำเป็นต้องดีเหมือนกันหมด จริงอยู่ชีวิตที่ดีอาจมีได้หลากหลายรูปแบบ แต่นี่ก็ไม่ได้หมายความว่า สัมพัทธนิยม (Relativism) เป็นสิ่งที่จริงแท้[24] อันที่จริงแล้วตัวสัมพัทธนิยมก็หนีไม่พ้นข้อจำกัดของสัมพัทธนิยมเองเพราะถ้าสัมพัทธนิยมหมายถึง ข้ออ้างที่ว่า ความหมายทั้งปวงเป็นเรื่องสัมพัทธ์ (คือ ไม่มีอะไรที่จริงแท้แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง) ข้ออ้างนี้เองก็เป็นเรื่องสัมพัทธ์ (คือไม่จริงแท้) แม้แต่การวางตัวเป็นกลางในทางศีลธรรมก็ไม่ใช่ทางออกที่เป็นไปได้เพราะถ้าความเป็นกลางในทางศีลธรรมหมายถึง การเลี่ยงที่จะมีจุดยืนหรือการเลี่ยงที่จะต้องมีข้อสมมติฐานใดๆ ว่าด้วยเรื่องดี/เลวเสียแล้ว ผู้ที่ประกาศตนว่าเป็นผู้วางตัวเป็นกลางในทางศีลธรรมก็ไม่อาจตอบคำถามว่า "ทำไมจึงควรวางตัวเป็นกลาง?" ได้เลย เพราะคำตอบที่เป็นไปได้ทุกคำตอบของเขาจำเป็นอยู่เองที่จะต้องอ้างอิงถึงกรอบความคิดความเชื่อ หรือผลลัพธ์อะไรบางอย่างที่ต้องมีนัยเรื่องของสิ่งที่ดีสำหรับมนุษย์อยู่ด้วยทุกครั้ง เช่น การอ้างถึงสันติสุขในสังคม เรื่องของการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของบุคคลและอื่นๆ[25]

ผู้ที่ปวารณาตนต่อคติเสรีนิยมประชาธิปไตยบางท่านไปไกลถึงขนาดปาวประกาศว่า "ไม่มีสัจธรรมทางศีลธรรมใดๆ อยู่ให้มนุษย์ค้นพบได้"[26] อันที่จริงการปฏิเสธว่าไม่มีปรมัตถ์สัจจะอยู่เลยในตัวของมันเองก็เป็นการประกาศปรมัตถ์สัจจะอยู่แล้ว เพราะผู้พูดย่อมจงใจให้คำกล่าวของตนเป็นสิ่งจริงแท้ที่เป็นสากล[27] ไม่ว่าเจ้าตัวจะยอมรับเช่นนั้นหรือไม่ก็ตาม อย่างไรก็ดีเมื่อไม่ยอมรับว่ามีสิ่งที่เรียกว่าสัจธรรมในทางศีลธรรมเสียแล้ว ก็จะไม่มีการอ้างถึงหลักการทางศีลธรรมใดๆ มาคัดค้านการกระทำของสังคมด้วย แม้แต่การท้วงติงที่อยู่บนรากฐานของความเชื่อมั่นว่า การกระทำตามหลักการกำมะลอ (ของปัจเจกบุคคลหรือของสังคม) เป็นสิ่งที่ผิดก็ทำไม่ได้เช่นกัน ประเด็นอยู่ที่ว่าหากไม่มีสัจธรรมทางศีลธรรมเลยก็ไม่มีอะไรที่ผิด ไม่มีอะไรที่มนุษย์ทำไม่ได้ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้ามีอะไรที่ผิดก็แสดงว่าแท้จริงแล้วมีสัจธรรมทางศีลธรรมอยู่จริง[28] บางครั้งเพื่อให้หลุดพ้นจากข้อจำกัดของตรรกะข้างต้นผู้นำทางความคิดในยุคปัจจุบันบางคนจึงก้าวข้ามไปจนถึงจุดของการปฏิเสธหรือสงสัยไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีคุณค่าอะไรเลยที่เป็นจริงหรือเที่ยงแท้เพราะทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีลักษณะสัมพัทธ์ เพราะความหมายทั้งปวงเป็นสิ่งสัมพัทธ์ คำว่า "ธรรมชาติ" คำว่า "สากล" ล้วนไม่มีความหมายที่แน่นอน ความหมาย

---

[24] เพิ่งอ้าง, หน้า 69-70 Budziszewski เปรียบเทียบไว้อย่างน่าสนใจว่า ความหลากหลายของความไพเราะต่างทำนองไม่ได้ปฏิเสธหลักการของความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว หรือตอกย้ำความหฤหรรษ์จากเสียงต่างๆ เพราะเงื่อนไขที่ต้องมาก่อนของความไพเราะทั้งหลายก็คือหลักของความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวนั่นเอง เพราะถ้าเป็นแค่เสียงแล้วทุกเสียงท้ายสุดแล้วก็ย่อมไม่แตกต่างกัน

[25] J. Budziszewski. The Revenge of Conscience : Politics and the Fall of Man (Dallas, TX: Spence, 1999), 40.

[26] โปรดดู คำพูดของ "คำ ผกา" ที่กล่าวว่า "...มันไม่มีสิ่งที่ถูกที่สุด ไม่มีสิ่งที่ผิดที่สุด ในโลกนี้มันไม่มีสิ่งที่เป็น สัจธรรม..." ใน เปิดเปลื้อง เปลือย คำ ผกา. อ้างแล้ว, 20.

[27] J. Budziszewski. What We Can't Know, 52.

[28] J. Budziszewski. True Tolerance, 71.

ทั้งปวงเป็นสิ่งสัมพัทธ์ก็เพราะคำนิยามทั้งปวงเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดสร้างขึ้นตามความสะดวกของตัวผู้นิยาม "ความรู้" ไม่ว่าจะในเรื่องใดๆ เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ทั้งสิ้น แต่การสงสัยอย่างถอนรากถอนโคนแทนที่จะปฏิเสธโอกาสของข้อผิดพลาดในการหาข้อเท็จจริงของโลกภายนอกกลับเป็นการปฏิเสธความเป็นไปได้ของความจริงเช่นนี้มีแต่จะทำลายตนเอง เพราะในท้ายสุดแล้วการสงสัยเช่นว่าย่อมนำไปสู่การปฏิเสธแม้แต่การดำรงอยู่ของตัวของผู้สงสัยเอง[29]

อีกแนวทางหนึ่งของความพยายามที่จะหาตำแหน่งแห่งที่ให้แก่ตัวตนที่เป็นอิสระจากกรอบแนวคิดทางศีลธรรมหรือศาสนา คือ การชูกระแสในสังคมที่เป็นประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมว่า การตั้งตัวเป็นผู้วินิจฉัยความดีเลวของผู้อื่นเป็นเรื่องที่ไม่ควรกระทำ เพราะขึ้นชื่อว่ามนุษย์แล้วต่างก็เป็นผู้ที่ไม่สมบูรณ์ด้วยกันทั้งสิ้น[30] อันที่จริงแล้วที่มาของข้ออ้างเช่นว่าคือคริสต์ศาสนา และต้นตอที่แท้ไม่ใช่ประโยคที่ว่า "อย่าตัดสินผู้อื่น" แต่เป็นประโยคที่ว่า "จงเกลียดกลัวบาป" เพราะฉะนั้นนี่จึงไม่ใช่คำสอนให้มีขันติธรรมต่อผู้อื่นและไม่ใช่คำสอนให้ยึดความเป็นกลางในทางศีลธรรมแต่อย่างใด[31] ความเชื่อพื้นฐานที่ว่า มนุษย์ทุกคนเป็นคนบาปสะท้อนให้เห็นว่าความขัดแย้งของมนุษย์ในสังคมไม่ใช่ความขัดแย้งระหว่างคนบาปและผู้บริสุทธิ์แต่เป็นความขัดแย้งระหว่างคนบาปที่ยอมรับข้อเท็จจริงทางศีลธรรมที่เป็นการกล่าวหาต่อมนุษย์ทุกผู้ทุกนามกับคนบาปที่ปฏิเสธข้อกล่าวหาเช่นว่า[32] ข้อแตกต่างสำคัญระหว่างคน 2 กลุ่มนี้ ได้แก่ การที่คนพวกหลังตั้งคำถามว่าอะไรคือสิ่งที่ดีในชีวิตของมนุษย์? ในขณะที่พวกแรกตั้งคำถามว่า ชีวิตของมนุษย์แบบไหนเป็นชีวิตที่ดีเพราะสิ่งดี เช่น อำนาจ ทรัพย์สิน ชื่อเสียงเกียรติยศนั้นไม่จำเป็นว่าจะต้องดีเสมอไป สิ่งดีเช่นนั้นอาจดีในชีวิตแบบหนึ่งแต่อาจจะไม่ดีในชีวิตอีกแบบหนึ่งก็ได้ เพราะ "สิ่งดีๆ" เช่นนั้นเป็นได้อย่างมากก็แค่ "สิ่งที่ดีเพียงบางส่วน" เท่านั้นแต่ไม่อาจเป็นเป้าหมายในตัวของมันเองได้[33]

---

[29] Harry V. Jaffa. The Conditions of Freedom: Essays in Political Philosophy (Baltimore, MD: The John Hohkins University Press, 1975), 236. ในเรื่องเดียวกันนี้ Budziszewski ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจซึ่งนักศึกษาวิชาปรัชญาเบื้องต้นทั้งหลายย่อมเข้าใจได้เป็นอย่างดีว่า "เรารู้ได้อย่างไรว่าเราดำรงอยู่? ไม่มีใครอาจล่วงรู้ได้ ท่านกล่าวว่า ไม่ใช่เช่นนั้นเพราะฉันคิด ดังนั้นฉันจึงดำรงอยู่ แต่ท่านรู้ได้อย่างไรว่าท่านคิด? ไม่มีใครรู้ตรงนี้เช่นกัน ท่านรู้ได้เอง" Budziszewski. What We Can't Know. หน้า 78.

[30] โปรดดูตัวอย่างจาก "คำ ผกา" ซึ่งเห็นว่า "...โลกนี้มันเป็นโลกของมนุษย์ที่มีกิเลส เป็นมนุษย์ปุถุชนที่มีความต้องการมากน้อยต่างกันไป ซึ่งทุกคนก็มีสิทธิเสรีภาพในความเป็นปุถุชนแบบที่เขาเป็นนั้น... ลองมองให้ดีสิความดีมันเป็นเรื่องส่วนบุคคลมากๆ เลย แล้วมันก็เป็นอัตวิสัยมากๆ ดีสำหรับเราอาจจะไม่ดีสำหรับคนอื่น... ก็ควรจะมองได้แล้ว... แล้วก็เลิกเอาความคิดเห็นของตัวเองไปตัดสินคนอื่นแล้วก็เลิกคิดได้แล้วว่า ถ้าคนทุกคนเป็นคนดี ปฏิบัติธรรม ทำหน้าที่ของตัวเอง แล้วสังคมจะสงบสุข" และ "นักการเมืองในโลกนี้ไม่มีใครดีหมดหรอกค่ะ อย่าว่าแต่นักการเมืองเลย พวกเรานี่นั่งตรงนี้ก็ไม่ใช่คนดีมาจากไหน ถามว่าโลกนี้มีใครเป็นดีบ้าง" โปรดดู คำ ผกา อ้างแล้ว หน้า 66-69 และหน้า 237

[31] Budziszewski. True Tolerance, 84-85.

[32] Budziszewski. What We Can't Know, XVIII.

[33] Budziszewski. The Resurrection of Nature, 47.

3

อย่างไรก็ตาม แนวทางที่เป็นที่นิยมกันมากที่สุดเห็นจะได้แก่ การโจมตีความเชื่อเรื่องจริยธรรมโดยตรง ซึ่งก็มีด้วยกันหลายรูปแบบ เช่น การปฏิเสธว่าจริยธรรมจริงแท้ไม่มีอยู่จริง[34] หรือไม่ก็เคยมีอยู่แต่ปัจจุบัน "ผุกร่อน" ไปหมดแล้ว เช่น

> ศีลธรรมจริยธรรมในสังคมไทยนะผุกร่อนนานแล้ว เพราะศีลธรรมมีอยู่แต่ในหนังสือหลวงพ่อชา ท่านพุทธทาส ท่านปยุต หรือท่าน ว. วชิรเมธี (เหาะได้) แต่ไม่อยู่ในการเมืองการปกครอง การเข้าสู่อำนาจ การใช้อำนาจหรือกติกาจัดการผลประโยชน์ตรงข้ามศีลธรรมบางข้อ (เช่น ความสามัคคี) กลับถูกใช้มอมเมาให้สยบยอมต่ออำนาจ เราจึงเป็นสังคมที่แก่งแย่งช่วงชิงฟาดฟันกันอย่างไร้กติกา ขับรถแซงซ้ายป่ายขวาแต่วันพระทำบุญตักบาตร เสาร์อาทิตย์ไปบวชชีพราหมณ์หรือไปนั่งสมาธิในที่ดินรุกป่า[35]

คนพวกนี้เชื่อในลัทธิชนชั้นผู้นำและระบบอภิสิทธิชนเชื่อว่า การเมืองต้อง "ให้คนดีมาปกครองบ้านเมือง" และ "ผู้นำต้องมีคุณธรรมจริยธรรม" ซึ่งเอาเข้าจริงก็ล้วนคลุมเครือเป็นอัตวิสัยและและจอมปลอม เพราะในท้ายสุดคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมที่สมควรมีอำนาจปกครองในความคิดของพวกเขาก็คือพวกเขาเองนั่นแหละที่มีทั้งชาติวงศ์ตระกูล ทรัพย์ ภูมิปัญญา การศึกษาและคุณธรรมจริยธรรมเพียบพร้อมและมีจำนวนคนน้อยนิดบนสุดยอดพีระมิดของสังคม[36]

แต่การโจมตี "จริยธรรม" ในลักษณะนี้ไม่ได้พิสูจน์ว่าจริยธรรมที่แท้จริงไม่มีอยู่หรือว่าสังคมไม่จำเป็นต้องมีจริยธรรม หากเป็นการมองข้ามความจริงที่ว่า จริยธรรมที่แท้ประกอบด้วยความดีงามแท้จริงและมาตรการลงโทษ หรือตำหนิผู้ประพฤติผิด อันที่จริงแล้ว ถ้าสภาวการณ์เป็นไปอย่างที่กล่าวถึงคือ ชนชั้นนำไม่มีจริยธรรมหรือจริยธรรมขาดหายไปในทางการเมืองกลับดูเหมือนจะบ่งบอกในทางตรงกันข้ามเสียด้วยซ้ำว่าจริยธรรมที่แท้จริงเป็นสิ่งที่สังคมต้องการ

---

[34] ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช กล่าวว่า สิ่งที่สังคมไทยได้เรียนรู้หลังรัฐประหาร 19 กันยายน คือ

> 2. คุณธรรมจริยธรรมไม่มีอยู่จริง
>
> ...คนที่ประชาชนคิดว่าจะมีคุณธรรมจริยธรรม (เพราะว่าเป็นคนพูดเรื่องคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าใคร) กลับกลายเป็นคนที่มีปัญหาด้านจริยธรรมเสียเอง.. มองในแง่นี้ประชาชนอาจต้องขอบคุณที่มีการทำรัฐประหาร มิฉะนั้นแล้วประชาชนคงตาบอดไปอีกนาน.. คุณธรรมมิได้เป็น "อุณหภูมิ" ที่จะวัดได้ด้วยการอมปรอทไว้ในปาก แต่ละคนก็สร้างมายาภาพให้ตัวดูดีในสายตาของประชาชน

โปรดดู ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (2552) การเมืองไทยหลังรัฐประหาร: การรื้อฟื้นของอำมาตยาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์, หน้า 30 แต่ปัญหาของวิธีคิดของประสิทธิ์เห็นได้ชัดเจนมาก ถ้าประสิทธิ์ไม่มีสำนึกเรื่อง "จริยธรรม" ที่ถูกต้องอยู่เลยบ้างแล้วเขาจะบอกได้อย่างไรว่า คนที่พูดเรื่องจริยธรรมมากกว่าใครอื่นนั้นมีปัญหาด้านจริยธรรมเสียเอง ถ้าไม่มีจริยธรรมอยู่จริง ประสิทธิ์จะใช้เกณฑ์อะไรไปกล่าวอย่างนั้น

[35] ใบตองแห้ง "ถ้าเสื้อแดงแพ้ ประเทศนี้สิ้นหวัง แต่..." prachatai 2010/01/274736

[36] พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์. (กุมภาพันธ์ 2550) ความชั่วร้ายของวาทกรรม "ระบอบทักษิณ" thaianticoup.blogspot 2007/02/bloghost

อีกแนวทางหนึ่งที่เป็นการโจมตีจริยธรรม (ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้เคยศึกษาทฤษฎีจริยธรรมเบื้องต้นรู้จักกันดี) คือ การปฏิเสธจริยธรรมที่เป็นมาตรฐานสากล แต่กล่าวว่าจริยธรรมเป็นเรื่องส่วนบุคคล เป็นเรื่องอัตวิสัย ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ที่วิจักขณ์ พานิช สัมภาษณ์คอลัมนิสต์ผู้ใช้นามปากกาว่า "คำ ผกา"

> ลองมองให้ดีสิ ความดีมันเป็นเรื่องส่วนบุคคลมากๆ เลย แล้วมันก็เป็นอัตวิสัยมากๆ ดีสำหรับเราอาจจะไม่ดีสำหรับคนอื่น แล้วถ้าเกิดว่า แขกเป็นคนดี ตั้มเป็นคนดี คนอื่นก็เป็นคนดี แต่ว่าเงื่อนที่อยู่แวดล้อมคนแต่ละคนมันก็ไม่เหมือนกัน หน้าที่อาชีพก็ไม่เหมือนกัน ความใฝ่ฝันก็ไม่เหมือนกัน ความต้องการพื้นฐานอาจจะเหมือนกันแต่มากน้อยอย่างไรก็ไม่เหมือนกัน
>
> เพราะฉะนั้นสมมติว่าเรามีความฝันถึงอนาคตที่ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน คนที่เขาเป็นชาวนาชาวไร่ก็มีอนาคตมีความฝันของเขาแบบหนึ่ง เราเป็นคนชั้นกลางแบบนี้เราก็ฝันถึงอนาคตอีกแบบหนึ่ง ฝันอยากมีบ้านก็ยังมีบ้านกันคนละแบบเลย แค่นี้ยังต่างกันแล้วจะมาบอกให้ทุกคนเป็นคนดี (หัวเราะ) แล้วแค่ไหนละถึงจะเรียกว่าดี แค่ไหนถึงจะเรียกว่าดีมากไปไหม ดีน้อยไปไหม หรือยังดีไม่พอหรือเปล่า
>
> วิจักขณ์: "ความดีเป็นเรื่องอัตวิสัย" เพราะมันสะท้อนถึงการให้คุณค่าของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกัน
>
> คำ ผกา: อื้อ ก็ดูสิ **วัฒนธรรมของแต่ละสังคมเรื่องความดียังไม่เหมือนกันเลย**[37]

สำหรับความเห็นที่ว่า จริยธรรมเป็นเรื่องการตีความของแต่ละบุคคลหรือเป็นเรื่องจารีตประเพณีของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันออกไป และยังไม่ควรเอามาตรฐานของใครไปเป็นมาตรฐานสากลนั้น สิ่งที่ควรพิจารณาในบริบทของการโต้แย้งในสังคมไทยปัจจุบันไม่ใช่ประเด็นที่ว่า ความเห็นดังกล่าวสามารถใช้เป็นคำอธิบายความเสื่อมถอยของจริยธรรมของสังคมได้เท่ากับว่ามันเป็น "อาการ" ของภาวะเช่นว่าแต่อยู่ที่ต้องแยกแยะความเห็นดังกล่าวออกจากเรื่องความเป็นพหุนิยมในสังคม (Pluralism) ให้ได้ว่าเป็นคนละประเด็นกัน และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือการที่ต้องไม่หลงประเด็นว่าการยอมรับว่า "สังคม" หรือ "ชุมชน" ต่างๆ ล้วนเป็นจุดกำเนิดของจริยธรรมได้เอง คือ ลักษณะ

---

[37] ศาสนาของคำ ผกา ตอนที่ 1: ความดีเป็นเรื่องอัตวิสัย สัมภาษณ์โดยวิจักขณ์ พานิช, **มติชนออนไลน์**, 30 พฤษภาคม 2553 (เน้นโดยผู้วิจัย) ข้อที่น่าสนใจมากๆ สำหรับบทสัมภาษณ์นี้ไม่ได้อยู่ที่เนื้อหาการสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียวแต่อยู่ที่บทนำหรือคำบรรยายสรรพคุณของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังคำถามบรรยายสรรพคุณของเธอไว้ว่า

> คำ ผกา เป็นคอลัมนิสต์ปากคอเราะร้าย เธอยืนยันว่า เธอเป็นคนที่ไม่มีสำนึกเกี่ยวกับเรื่อง "ธรรมะ" "จิตวิญญาณ" "ภายใน" อะไรเลยแม้แต่นิดเดียว **เธอมี passion (ความหลงใหล) กับการด่าและการวิพากษ์ชวนคนคุย เรื่องกินกับปี้ แรงขับเคลื่อนในชีวิตของเธอ คือ ราคะ โทสะ โมหะ อยากทำอะไร เธอก็ทำภายใต้การเคารพในสิทธิเสรีภาพและกติกาการต่อรองผลประโยชน์ที่เป็นธรรมทางสังคม** สิ่งที่เธอแสดงให้เห็นอย่างเปิดเผยก็คือ...ชีวิตคนคนหนึ่งมีอิสระภาพและศักยภาพที่จะเติบโต เรียนรู้ รื่นรมย์ และมีคุณค่าได้ท่ามกลางสิ่งเหล่านี้ อย่างที่ไม่ต้องรู้สึกผิดและไม่จำเป็นต้องรู้ว่า "ธรรมะ" หรือ "จิตวิญญาณ" คืออะไร (เน้นโดยผู้วิจัย)

"ความเป็นจริง" ของจริยธรรมที่ปัจเจกบุคคลควรยึดเป็นสรณะ เพราะประวัติศาสตร์เองได้แสดงให้เห็นมาแล้วว่า อุดมการณ์ของพวกนาซีเยอรมันนั้นถือกำเนิดมาจากลัทธิบูชาชุมชนหรืออุดมกาณ์ของเผ่าชน (the volk) อย่างหนึ่งนั่นเอง[38] หรือการอธิบายว่าความดี (จริยธรรม) เป็นเรื่องของชนชั้นใครชนชั้นมัน[39] ก็หนีการกดขี่โดยชนชั้นไม่พ้นอยู่ดี แม้ว่าในอนาคตชนชั้นผู้ปกครองใหม่อาจจะมาจากอดีตผู้อยู่ใต้ปกครองที่เคยถูกกดขี่มาแล้วก็ตาม

อย่างไรก็ตาม การปฏิเสธจริยธรรมว่าเป็นเรื่องอัตวิสัยไม่ว่าจะในระดับของปัจเจกบุคคลหรือของสังคมยังมีการขยายความออกไปให้ได้บทสรุปว่ากฎหมาย คือ จริยธรรมตัวจริงได้อีกอย่างที่นักเศรษฐกิจนามกระเดื่องผู้หนึ่งกล่าวว่า

ส่วนหลักความชอบธรรมที่อ้าง "จริยธรรม" ที่เกินกว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ประเพณีขนบธรรมเนียม การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้นเป็นเรื่องที่เป็นนามธรรมเลื่อนลอย ไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่มชน เช่น ชั้นสูง ชั้นกลาง มีมาตรฐาน จริยธรรมอย่างหนึ่ง ชั้นล่างอย่างหนึ่ง เปลี่ยนแปลงไปตามภูมิภาค ภาคใต้ว่าอย่าง ภาคเหนือ ภาคอีสานว่าอย่าง และเปลี่ยนไปตามกาลเวลา เช่น ปี 2547 ว่าอย่าง ปี 2549 ว่าอย่าง ต่อไปปี 2550 อาจจะว่าอีกอย่างก็ได้ **การตัดสินความชอบธรรมบนพื้นฐานของ "จริยธรรม" จึงเลื่อนลอย ไม่เหมือนความชอบธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของ**

---

[38] Budziszewski, J. (1999). The Revenge of Conscience: Politics and the Fall of Man. Spence Publishing Company-Dallas, p. 75

[39] โปรดพิจารณาบทร้อยกรองต่อไปนี้

นิยาม...ความดี

นิยามเรื่องความดี คงต้องชี้ประโยชน์ใคร
ทัศนะของเราไซร้ **ผลประโยชน์ผู้ทุกข์ทม**
หมายความแก้ความจน ความสับสนไร้ศักดิ์ศรี
ชนชั้นที่กดขี่ ความอัปรีย์จงสูญไป

ความดีที่กล่าวอ้าง มิใช่ข้างความร่ำรวย
มิใช่ด้วยอาวุโส มิใช่โปรวงสกุล
มิใช่เพียงปากว่า มิใช่ว่าด่าว่าจนโง่
มิใช่โชว์ประสบการณ์ มิใช่สันดานบ้าทุน

ความดีที่กล่าวถึง คือมุ่งดึงมาเท่าเทียม
แรงงานที่พากเพียร ให้เท่าเทียมทุกสังคม
ยามเจ็บได้รักษา การศึกษาต้องได้เรียน
สวัสดิการต้องไม่เกี่ยง จงสำเหนียกไว้ทุกครา

หากเอ่ยให้เห็นชัด ต้องขจัดอคติเพศ
ไม่ปฏิเสธเชื้อชาติใด ให้ใส่ใจเรื่องชนชั้น
หยุดก่อกรรมกับคนได้ หยุดใส่ร้ายว่าเป็นโจร
หยุดปราบคนที่เสพติด จงฉุดคิดสิทธิชน

ที่พล่ามมาสะเยอะ ปไได้เปรอะเลอะความจำ
ความดีมิใช่คำ **ใช้สอนสั่งจากเบื้องบน**
ความดีมีของเรา **กับของเขาคู่ชนชั้น**
มาเถอะมาช่วยกัน **สร้างนิยามความดีของเราเอย...**
วัฒนะ วรรณ
26 เม.ย. 51

จาก ประชาไทออนไลน์ Mon, 2008-05-19 07:58
http://prachatai.com/journal/2008/05/16742 (เน้นโดยผู้วิจัย)

"ระบบ" "หลักการ" และกฎหมาย" ซึ่งเป็นรูปธรรมอ้างอิงได้ ถ้าระบบและหลักการควรจะเปลี่ยนเพราะสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป กฎหมายก็เปลี่ยนได้ตามขบวนการ แต่ระหว่างที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงก็ต้องใช้ความชอบธรรมบนพื้นฐานของกฎหมายที่ยังใช้บังคับอยู่[40]

แต่ปัญหาของคำอธิบายประเภทนี้เข้าทำนองไก่กับไข่ ว่าอะไรมาก่อน หรือเป็นสาเหตุของอะไร เพราะในเมื่อกฎหมายเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เมื่อกฎหมายเปลี่ยนไป จึงเป็นไปได้ทั้งสิ้นว่าเหตุที่เปลี่ยนไปนั้นเปลี่ยนเพราะหลักการหรือระบบเปลี่ยน หรือเพราะว่าปัจเจกบุคคลต้องการให้เปลี่ยนเพื่อผลประโยชน์ของตนเป็นใหญ่เพราะคำตอบที่ว่า ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกิดเป็นเพราะหลักการหรือตัวระบบเปลี่ยนไป (ไม่ได้เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว) เป็นคำตอบที่มีข้อสมมติฐานล่วงหน้าเรื่องจริยธรรมในตัวของบุคคลผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่แล้ว!

นอกจากนี้จริยธรรมยังอาจถูกมองว่าเป็นอุปสรรคขัดขวางความเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นจริยธรรมของการคงรักษาสภาพเดิมที่ทำให้คนที่ได้เปรียบอยู่แล้วในสังคมได้เปรียบต่อไป ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ (สนทนา) ระหว่างผู้สัมภาษณ์ (วิจักขณ์ พานิช) กับ พระไพศาล วิสาโล ว่า

วิจักขณ์: ตอนนี้ทุกคนในสังคมมีความทุกข์มาก หลายคนหันมาหาธรรมะ แต่ธรรมะที่พูดๆ กันตอนนี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ศีลธรรม ความรัก ความไม่เห็นแก่ตัว ความสงบ ความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง มันได้กลายเป็นวาทกรรมที่เอาไว้ปราบปราม ผู้ที่เรียกร้องความเปลี่ยนแปลงหมดเลย คล้ายๆ จะบอกให้หุบปาก กลับบ้านไป.. อะไรทำนองนั้น ผมว่าผู้ชุมนุมที่กลับบ้านไปตอนนี้ก็เจ็บปวดไม่น้อยเลยนะ ก็คงอยากได้ธรรมะมาชโลมใจเช่นกัน แต่ถ้าธรรมะมันแอบซ่อนวาทกรรมพวกนั้น ผมว่าเขาก็คงเลือกไม่มีธรรมะเสียดีกว่า...

อยากจะขอวกกลับมาที่อาจารย์พูดว่า ธรรมะหรือศีลธรรมแบบไทยมุ่งเน้นไปที่ปัจเจกหรือตัวบุคคลแต่มักละเลยการมองในมิติทางสังคมก็เลยมองไม่ทะลุ หรือมองไม่เห็นโครงสร้างที่เป็นตัวแทนของความโลภ โกรธ หลง ความเหลื่อมล้ำและความอยุติธรรมที่มีอยู่เลยกลายเป็นว่าธรรมะ ศีลธรรมหรือการปฏิบัติธรรมได้ไปช่วยเสริมให้โครงสร้างความรุนแรงเหล่านั้นมีอำนาจมากขึ้น หรือมีความมั่นคงมากขึ้น[41]

แต่ถ้าจากมุมมองหนึ่ง "จริยธรรม" เป็นเพียงอะไรบางอย่างที่ช่วยดำรงรักษาโครงสร้าง

---

[40] วีรพงษ์ รามางกูร, *ยืนโต้ลม: วิเคราะห์ภาพความสับสนของเศรษฐกิจและการเมือง* (กรุงเทพฯ: มติชน, 2549), 172. (เน้นโดยผู้วิจัย) มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า คำอธิบายนี้สอดคล้องเป็นอย่างดีกับคำอธิบายของ นพ.พรหมมินทร์ เลิศสุริยเดช ขณะทำหน้าที่เป็นเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ของ พตท.ทักษิณ ชินวัตร ในประเด็นเรื่องจริยธรรมของผู้นำที่ว่า "เรื่องข้อกล่าวหาว่าผิดจริยธรรมนั้น **ถามว่าพื้นฐานจริยธรรมคืออะไร คือ ทำถูกต้องตามกฎหมาย ใช่หรือไม่ ถ้าผิดจริยธรรม แปลว่า ผิดกฎหมาย แล้วอันนี้เห็นว่ามีการทำผิดกฎหมายไหมครับ...** ท้ายที่สุดจริยธรรมของแต่ละคนจะตัดสินที่การลงคะแนนมาตรฐานมันไม่เหมือนกันถ้าคุณไม่ชอบ คุณก็ไม่ต้องเลือก" โปรดดู สิริพรรณ นกสวน สวัสดี, บก., *อึ้ง ทึ่ง งง คำคมการเมือง: คู่มือไทยเพื่อรู้ทันนักการเมือง*. (กรุงเทพฯ: Two Four Printing), 11. (เน้นโดยผู้วิจัย)

[41] ธรรมะหมวกแดง สัมภาษณ์ "พระไพศาล วิสาโล" โดย "วิจักขณ์ พานิช", **มติชนออนไลน์**, 1 มิถุนายน 2553

อำนาจเดิมของสังคมไว้ ในอีกมุมมองหนึ่งจริยธรรมก็อาจถูกปฏิเสธว่าไม่จำเป็นหรือไม่เกี่ยวข้องกับสังคมหรือการเมืองไปเสียเลย ด้วยเหตุผลว่าในทางปฏิบัติแล้ว เรื่องของผลประโยชน์เป็นเรื่องสำคัญเพียงเรื่องเดียวในการตัดสินใจของประชาชน

> คนระดับล่างสนใจและติดตามการเมืองไม่ได้น้อยไปกว่าคนชั้นสูง ชั้นกลางในกรุงเทพฯ และในตัวเมืองใหญ่เลย และเขารู้ว่าเขาเลือกใคร พรรคไหน เพราะอะไร เคยคุยกับคนในชนบท เขาบอกว่าเขาก็ไม่เข้าใจเหมือนกันว่าคนชั้นสูงชั้นกลางในกรุงเทพฯ เวลาไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งใช้อะไรเป็นเครื่อง**ตัดสินใจ เคยบอกเขาว่า คนกรุงเทพฯ เขาใช้ความเป็นคนดี มีจริยธรรม และเครื่องวัดในการตัดสินใจในการลงคะแนน เขาตอบว่า "มีด้วยหรือ" หรือ "เอาไปกินได้หรือ"** ส่วนพวกเขาจะเลือกใครนั้น เพราะเขามั่นใจว่าคนคนนั้นจะทำประโยชน์ให้เขาได้ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพราะเคยเห็นผลงานมาแล้ว[42]

ไม่ต้องเป็นที่สงสัยเลยว่า ทัศนะข้างต้นคือความเป็นจริง ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องจำกัดตัวเองอยู่แต่เฉพาะกับคนชั้นล่างในชนบท หากเป็นจริงกับคนไทยส่วนใหญ่ทั้งประเทศเสียด้วยซ้ำ ในเรื่องนี้โพลสำรวจความเห็นของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญกันยายน 2550 พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 53.2 "มีความเอนเอียงที่จะยอมรับได้ หากรัฐบาลชุดใดโกงกินแล้วทำให้ตนเองอยู่ดีมีสุข" ต่อมาในเดือนตุลาคม 2550 เอแบคโพลก็พบว่า ประชาชนร้อยละ 64.61 พร้อมรับเงินและสิ่งของเพื่อแลกกับการออกเสียงลงคะแนน และร้อยละ 86 ยืนยันว่าจะไม่แจ้งกรรมการการเลือกตั้งหากพบเห็นการซื้อเสียง (ไทยโพสต์, 22 ตุลาคม 2550) ซึ่งทั้งหมดนี้สอดคล้องเป็นอย่างดีกับคำให้สัมภาษณ์ของ "ป้าทอง" ชาวจังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นหนึ่งในมวลชนของคนเสื้อแดงที่ให้สัมภาษณ์หลังเหตุการณ์ "สงกรานต์เลือด" ปี 2552 ว่า

> ...จะบอกให้รัฐบาลไหนเข้ามาบริหารไม่มีหรอกที่ไม่คอร์รัปชัน ไม่มากก็น้อย จะแสดงออกหรือไม่แสดงออกจะเจอหรือไม่เจอแค่นั้น **รัฐบาลที่ดีจะคอร์รัปชันบ้างก็ไม่ว่า นิดๆ หน่อยๆ แต่ช่วยมาดูประชาราษฎร ประชาชนนี่มั่ง ไม่ใช่ดูแต่คนรวย ดีไม่ดีไม่ให้เขาเสียภาษีเสียสะด้วยซ้ำ** มาเอากับกับพวกรากหญ้านี่ไปซื้อของแต่ละอย่างไปเสียแล้วใช่ไหม ภาษีแวต[43]

ทัศนะที่ว่า นักการเมืองหรือนายกรัฐมนตรีทุกคนที่ผ่านมาก็เห็นว่าโกงกันทั้งนั้น แต่ พ.ต.ท.-ทักษิณดีที่เผื่อแผ่คนจนนั้นได้รับการยืนยันอย่างหนักแน่นอีกครั้ง แม้เมื่อหลังเหตุการณ์นองเลือดครั้งล่าสุด (พฤษภาคม 2553)

> ...คนเราเข้ามาเป็นนายกฯ ก็โกงกันทุกคน แต่ทักษิณเข้าไป เขาก็เผื่อแผ่ เรียกง่ายๆ ว่ากินกันทุกคน **กินเผื่อคนจน เผื่อ**

---

[42] วีรพงษ์ รามางกูร, *เศรษฐกิจวิกฤติ: มุมคิดและทางแก้* (กรุงเทพฯ: มติชน, 2551), 171.

[43] สัมภาษณ์ ป้าทองสุก บุญเสริม. ใน ***ดี แมกกาซีน*** นิตยสารรายสะดวก ม.ป.พ., 17. (เน้นโดยผู้วิจัย)

คนรากหญ้า ทักษิณเป็นคนจนมาก่อน ใช่ปะ แล้วเขาก็ทำมาหากินจนรวย เขาก็เลยรู้ว่าคนจนเป็นแบบไหนยังไงก็เลยทำให้เขาเข้าใจคนจน ก็ดีก็ชอบ...[44]

ประเด็นปัญหาน่าสนใจอยู่ที่การมองว่าจริยธรรมไม่ใช่เรื่องสำคัญนักการเมืองโกงก็ไม่เป็นไร (ตราบเท่าที่เขาแบ่งให้เราบ้าง) นี้เป็นเรื่องที่ได้มีการผลักดันทางความคิดไปให้สุดขอบเขตของตรรกะนี้แล้วหรือยัง นั่นคือคำถามที่ว่าผู้ที่มีทัศนะเช่นว่าได้ไปไกลถึงขนาดยอมรับว่า ในเมื่อนักการเมืองโกงหรือทุจริตก็ได้ ตนเองก็พร้อมจะโกงและทุจริตได้ในทุกเรื่อง (ถ้ามีโอกาสรอดตัวไปได้) หรือไม่ และถ้าเป็นเช่นนั้นก็คือการประกาศยอมรับตามตรรกะว่าทุกคนมีสิทธิจะทำอะไรก็ได้ ไม่จำกัดเฉพาะเรื่องของการเมืองตราบเท่าที่คนอื่นหรือกฎหมายจับไม่ได้ไล่ไม่ทัน[45] และถ้าไปถึงจุดนั้นจริง คำถามที่ชวนคิดก็คือ สังคมการเมืองที่อ้าแขนรับ "การยอมรับว่าไม่จำเป็นต้องมีมาตรฐานทางจริยธรรมใดๆ เลย" อย่างเปิดเผยจะยังคงมีฐานะเป็นสังคมการเมืองอยู่หรือไม่ และ "ฝากฝัน" ที่ประชาธิปไตยเช่นนั้นนำไปถึงเป็นความใฝ่ฝันของมวลชนจริงหรือเปล่า มีหลักฐานบางประการที่ส่อว่ามวลชนน่าจะยังไม่พร้อมที่จะคิดไปให้สุดตรรกะเช่นว่าได้ เพราะ "ป้าทอง" ผู้กล่าวว่า "รัฐบาลที่ดีจะคอร์รัปชันบ้างก็ไม่ว่า" นั้นได้พูดถึงตนเองไว้ก่อนหน้านี้ไว้ตอนหนึ่งว่า "คนชั้นต่ำ รากหญ้านะ เขารู้ว่ารัฐบาลมาแบบไหน... ใครเรียกรากหญ้าไม่เคยเสียใจ **ไม่เคยเสียใจว่าเราเป็นคนจน เราทำมาหากินด้วยความสุจริต...**"[46]

4

การกำหนดเอาตัวมนุษย์เป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างโดยเฉพาะในฐานะที่เป็นที่มาของสิทธิและความเป็นอิสรเสรีได้แปรเปลี่ยนความหมายของค่านิยมแบบเดิมๆ ไปอย่างมากมาย แต่ดูเหมือนว่าจะไม่มีอาณาบริเวณใดที่แนวคิดสมัยใหม่นี้จะส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางหรือรุนแรงได้เท่ากับเรื่องของความสัมพันธ์ทางเพศและสถาบันการแต่งงาน จริงอยู่แนวความคิดเรื่องความรักแบบใหม่ได้ปลดปล่อย

---

[44] สัมภาษณ์ "มาเรียม" สตรีไทยมุสลิมในชุมชนเกาะดอน เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร เมื่อ 5 มกราคม 2553 ใน จรัล มนตรี, "เครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองของชุมชนไทยมุสลิมในยุคการเมืองเลือกข้าง," วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553, หน้า 154. และล่าสุดผลสำรวจของเอแบคโพล มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2553 พบว่า สัดส่วนของประชาชนที่มีทัศนคติยอมรับรัฐบาลทุจริตคอร์รัปชัน แต่ขอให้ประเทศชาติรุ่งเรือง ประชาชนอยู่ดีกินดีหรือที่มักพูดกันว่า "โกงไม่เป็นไร ขอให้ตัวเองได้ประโยชน์ด้วย" เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 63.2 ในเดือนตุลาคม 2551 มาอยู่ที่ร้อยละ 76.1 ในปัจจุบัน (พฤศจิกายน 2553) นอกจากนี้ทัศนคติเช่นว่ายังแพร่ระบาดไปทุกสาขาอื่น แม้แต่ในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาหรือคนรุ่นใหม่ก็พบว่ามีอยู่ถึงร้อยละ 67.1 ที่คิดเช่นนั้น ในขณะที่กลุ่มพ่อค้ามีอยู่ถึงร้อยละ 79.3 กลุ่มข้าราชการมีอยู่ร้อยละ 65.1 และกลุ่มพนักงานบริษัทเอกชนมีอยู่ถึงร้อยละ 70.4 ที่ยอมรับรัฐบาลทุจริตคอร์รัปชันได้ หากตนเองได้ประโยชน์ด้วย (มติชนรายวัน 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553)

[45] ในเรื่องนี้มีข้อน่าสังเกตว่า แม้แต่ "คำ ผกา" ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นตัวแบบ (model) ของชนชั้นนำทางวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ (culture elite) ในเรื่องของรสนิยมในการดำรงชีวิตอย่างอิสระ ผู้ซึ่งแม้เธอ "อยากทำอะไรเธอก็ทำ" ก็ยังมีเงื่อนไขสำคัญต่อท้ายว่า "ภายใต้การเคารพในสิทธิ เสรีภาพ และกติกาการต่อรองผลประโยชน์ที่เป็นธรรมทางสังคม" นั่นคือเธอคงไม่ปรารถนาให้**ใครที่อยากทำอะไรกับเธอก็ทำได้ตามใจ (ตราบเท่าที่สามารถลอยนวลไปได้)**

[46] **ดี แมกกาซีน**, อ้างแล้ว

มนุษย์ให้พ้นจากจารีตของการแต่งงานแบบคลุมถุงชน หรือความจำเป็นที่ต้องอดทนอยู่ในสถานภาพของการสมรสที่ไม่พึงประสงค์เพียงเพราะการหย่าร้างเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ หรือแม้แต่ว่าจะต้องแต่งงานเพื่อไม่ให้ถูกสังคมตั้งข้อรังเกียจ ฯลฯ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่อิสรเสรีในเรื่องทางเพศในยุคปัจจุบันได้ก้าวไกลไปกว่านี้มาก จนอาจกล่าวได้ว่าได้ไปถึงขั้นที่จริยธรรมทางเพศได้ถูกทำให้เป็นเรื่องของคนที่มีจิตใจไม่บริสุทธิ์ไปเลย หรืออย่างน้อยที่สุดการมีมาตรฐานในเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศแบบเดิมได้กลายเป็นเรื่องของพวกที่ชอบ "ตัดสิน" พฤติกรรมของผู้อื่นจากมุมมองอันคับแคบไปสิ้น พฤติกรรมทางเพศถูกมองว่าไม่ได้มีอะไรแตกต่างไปจากความจำเป็นทางร่างกายอย่างอื่นๆ ของมนุษย์[47] อันที่จริงแล้วจารีตของสังคมส่วนใหญ่ก็มองว่าโดยตัวของมันเองแล้วไม่มีอะไรที่ผิดในเรื่องของความปรารถนาทางเพศ กล่าวคือปัญหาไม่ได้อยู่ที่ความต้องการทางเพศแต่อยู่ที่ความต้องการทางเพศที่ผิดทิศทาง เพราะฉะนั้นจึงมีข้อห้ามที่จำกัดเสรีภาพตามมา[48] แต่การยึดเอาตัวตนมนุษย์เป็นศูนย์กลางทำให้คนยุคใหม่มองว่า ในเมื่อไม่ได้มีอะไรที่ไม่เหมาะสมในตัวของมันเองจึงไม่มีอะไรที่เป็นสิ่งต้องห้าม เพราะอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วว่า มาตรฐานของสังคมก็มีหลากหลายเพราะเป็นสิ่งที่แต่ละสังคมสร้างขึ้นมาเอง[49] ถ้าทำได้สิ่งที่นักคิดหัวก้าวหน้าทั้งหลายต้องการจากรัฐก็คือการวางตัวเป็นกลางในเรื่องที่ว่าด้วยความสัมพันธ์อันลึกล้ำส่วนบุคคลทั้งปวง นั่นคือรัฐจะต้องไม่จำกัดเรื่องของการแต่งงานอยู่เฉพาะแค่คน 2 คนเท่านั้น ลัทธิหลายผัวหลายเมียตราบเท่าที่ทุกฝ่ายพึงพอใจก็น่าจะยอมให้ได้ อันที่จริงแล้วรัฐไม่ควรมีส่วนเข้ามารับรองอย่างเป็นทางการแก่การแต่งงานชนิดใดๆ เลยทั้งสิ้น แต่ควรจะปล่อยให้เรื่องนี้เป็นบทบาทของการสมัครสมานสมาคมเป็นการส่วนตัวไปให้หมด[50]

เมื่อพิจารณาถึงแหล่งที่มาทางความคิดก็จะพบว่าสำหรับยุคปัจจุบัน แรงบันดาลใจในเรื่องของอิสรเสรีเหนือสิ่งอื่นใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของเสรีภาพในทางความคิดและในการแสดงออกมักได้มาจากการอ่าน On Liberty ของ จอห์น สจ๊วต มิลล์ ที่ซึ่งมิลล์เสนอว่า สังคมควรมีขันติธรรมต่อการกระทำของปัจเจกบุคคลตราบเท่าที่มันมิได้ส่งผลกระทบที่เป็นอันตรายต่อผู้อื่น แต่ข้อควรระวังในการนำเอาหลักการของมิลล์มาใช้ *ประการแรก* อยู่ที่ว่าแท้จริงแล้วอันตรายที่พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของปัจเจกบุคคลจะส่งผลกระทบอย่างกว้างหรืออย่างแคบนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของพฤติกรรมดังกล่าวด้วย เช่น การขับขี่มอเตอร์ไซค์โดยไม่ใส่หมวกกันน็อกอาจไม่ใช่เรื่องของสวัสดิภาพหรืออันตรายของผู้ขับขี่แต่เพียงผู้เดียว หากผู้ขับขี่นั้นมีฐานะเป็นสามี เป็นลูก หรือพ่อซึ่งเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ในกรณีนี้อันตรายจากความ

---

[47] โปรดดูตัวอย่างจาก "คำ ผกา" "...เรื่องเซ็กส์มันเหมือนเรากินข้าว เพียงแต่ว่าการพูดเรื่องเซ็กส์ในแต่ละสังคมมันถูกกำกับด้วยอะไร และเรายอมที่จะถูกจำกัดด้วยข้อจำกัดของสังคมที่เราสังกัดอยู่หรือเปล่า แล้วถ้าเราไม่ยอมอยู่ในกำกับอันนั้น เราทำอะไรได้ ทำแล้วจะเกิดอะไรขึ้นกับเรา เราพร้อมที่จะรับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้นไหม..." คำ ผกา, อ้างแล้ว, 22-23.

[48] Budziszewski. What We Can't Know., 43.

[49] ต่อคำถามที่ว่า "สมมติมีมาตรวัดความเป็นดอกทองจาก 0 ถึง 10 คุณน่าจะอยู่ตรงไหน "คำตอบของ "คำ ผกา" คือ" 10 ได้เลยนะ (หัวเราะ) คือได้การเป็นดอกทองคนมักจะมองว่าเราต้องไปนอนกับผู้ชายมากมายเยอะแยะ ยอมรับว่าช่วงหนึ่งของชีวิตตอนอายุสัก 22-27 อันนั้นน่ะเยอะมาก เคยแบบเช้า กลางวัน เย็น คนละคนก็เคย..." คำ ผกา, อ้างแล้ว, 221.

[50] Sandel, อ้างแล้ว, 257.

ประมาทของปัจเจกบุคคลส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้[51] ข้อควรระวังประการที่สอง อยู่ที่จำนวนและความง่ายดายของ มิลล์ ในการจัดว่าพฤติกรรมอะไรบ้างของปัจเจกบุคคลที่ไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นเลย เพราะประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าโดยการแยกเอามิติเรื่องศีลธรรมออกไปจากเรื่องของอันตรายหรือทำให้ไม่เกี่ยวข้องกัน ทำให้นักคิดรุ่นใหม่สามารถนำเอาหลักการเรื่องอันตรายเพียงอย่างเดียวมาใช้เป็นหลักทางศีลธรรมไปเลย เพราะฉะนั้นจึงมีคำกล่าวว่า เราไม่ควรลงโทษการกระทำผิดทางศีลธรรมตราบเท่าที่การกระทำผิดศีลธรรมดังกล่าวไม่ได้ส่งผลเสียหรือเป็นอันตรายต่อผู้อื่น[52] และเพราะฉะนั้นนักการเมืองที่ประพฤติผิดในกามก็ยังควรได้รับการสนับสนุนในทางการเมือง เพราะประชาชนควรดูที่ผลงานของเขามากกว่าเรื่องชีวิตส่วนตัว อันที่จริงแล้วเป็นไปได้ทีเดียวว่าสาธารณชนอาจให้ความเอาใจใส่ต่อปัญหาเรื่องคุณธรรมส่วนตัวของนักการเมืองมากจนเกินไป จนกระทั่งถึงจุดที่มองข้ามตัวเนื้อนโยบายสาธารณะที่ควรจะเป็นประเด็นที่ต้องถกเถียงกันอย่างแท้จริง เช่น นิสัยชอบทำร้ายร่างกายคู่สมรสหรือการนอกใจภรรยา แม้ว่าอาจจะผิดศีลธรรม แต่ก็ไม่น่าจะกระทบต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของนักการเมืองหลายๆ คนอย่างที่เป็นข่าวอยู่เนืองๆ เป็นต้น หรือในมุมกลับกัน สาธารณชนก็อาจจะให้อภัยอย่างผิดๆ แก่นักการเมือง สำหรับนโยบายที่ผิดพลาดเพียงเพราะเขามีคุณธรรมส่วนตัวอันสูงส่ง[53] แต่สำหรับผู้ที่ให้ความสำคัญแก่สถาบันครอบครัวและการแต่งงานแล้ว จริยธรรมทางเพศเป็นอะไรบางอย่างที่มากกว่าแค่ความบริสุทธิ์ทางเพศเสมอ การห้ามประพฤติผิดในกามย่อมมีข้อสมมติฐานเรื่องการดำรงอยู่ของสถาบันครอบครัวและการแต่งงานอยู่แล้ว ข้อห้ามเรื่องการกระทำที่ผิดทำนองคลองธรรมในเรื่องเพศนั้นจึงมีนัยเกี่ยวโยงถึงความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันครอบครัวและการแต่งงานอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ก็เพราะที่ฐานรากสุดของทุกสังคม ได้แก่ ปัจเจกบุคคลและสถาบันครอบครัว การกระทำใดๆ ที่เป็นการกระทบต่อสถาบันครอบครัวและการแต่งงานเป็นเรื่องร้ายแรงก็เพราะสถาบันที่อยู่สูงกว่าสถาบันครอบครัวขึ้นไป แม้ว่าจะมีความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของสังคมเหมือนๆ กันก็จริง แต่มันล้วนมีความเป็นธรรมชาติน้อยกว่า และต้องการแรงสนับสนุนจากวัฒนธรรมมากกว่าสถาบันครอบครัว[54] การกระทำที่ขัดต่อจริยธรรมในเรื่องเพศและต่อสถาบันครอบครัวจึงเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องสั่นคลอนสังคมโดยรวม และนี่คือเหตุผลหลักที่มนุษย์ไม่เพียงแต่จะไม่ควรประพฤติผิดในกาม แต่ควรจะต้องไม่มีความปรารถนาที่ผิดๆ ในใจตั้งแต่ต้นด้วย[55] และนี่คือเหตุผลที่ไม่มีการแยกจริยธรรมส่วนบุคคลออกจากจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะ เพราะถ้าคุณธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะอยู่ที่การเชิดชูความยุติธรรมหรือ

---

[51] Budziszewski. True Tolerance หน้า 20-21. สำหรับผู้ที่สนใจงานที่ศึกษาและวิพากษ์ความคิดของมิลล์ โปรดดู Francis Canavan Freedom of Expression: Purpose as a Limit Carolina Academic Press and the Claremont Institute for the Study of Statesmanship and Political Philosophy, 1984.

[52] Budziszewski เพิ่งอ้าง, 24.

[53] Dennis F. Thompson, Political Ethics and Public Office (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1987), 127-128.

[54] Budziszewski. What We Can't Know, 92-93.

[55] เพิ่งอ้าง, 43-44.

คุณประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่หวั่นไหวไปกับแรงเย้ายวนที่จะกระทำการเพื่อผลประโยชน์ตอบแทนเป็นการส่วนตัว เราก็ย่อมคาดหวังว่าบุคคลดังกล่าวจะเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ต่อมิตรสหายและต่อครอบครัวของตนเองด้วย แต่ใครก็ตามที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อสามีหรือภรรยาของตนเองเสียแล้ว ก็คงเป็นการยากที่จะไว้ใจได้ว่าเขาจะไม่โกงสิ่งที่เป็นของสาธารณะ[56]

ในประเด็นนี้[57] ควรเป็นที่เข้าใจว่านักการเมืองนั้นคือผู้ที่กระทำการแทนผู้อื่น พวกเขามีสิทธิและภาระผูกพันที่ประชาชนพลเมืองธรรมดาๆ ไม่มี (หรือถึงแม้ว่าจะมีก็น้อยกว่า) ในฐานะที่เป็นตัวแทนของส่วนรวมจึงจำเป็นอยู่เองที่พวกเขาจะต้องถูกวินิจฉัยโดยหลักการทางศีลธรรมที่สูงกว่า หรือโดยหลักการเดียวกันแต่มีการตีความอย่างเข้มข้นแตกต่างจากผู้ที่กระทำการเพื่อตนเองมิใช่เพื่อผู้อื่น การเข้ารับตำแหน่งทางการเมืองนั้นเป็นการยอมรับภาระที่ยิ่งใหญ่กว่าของชีวิตคนธรรมดาๆ อยู่แล้ว แต่เหตุผลที่เราคาดหวังให้มาตรฐานทางจริยธรรมของนักการเมืองสูงส่งกว่ามาตรฐานจริยธรรมของชาวบ้านทั่วไปก็เพราะว่าพวกเขานอกจากจะเป็นตัวแทนของเราแล้ว ยังมีอำนาจเหนือเราอีกด้วย ที่สำคัญก็คือว่าในการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมืองบางครั้งพวกเขาอาจจะต้องโกหก ไม่รักษาคำมั่นสัญญาหรือต้องละเมิดหลักการศีลธรรมอื่นๆ ที่สังคมยอมรับกันด้วย เหตุนี้เราจึงต้องการความมั่นใจว่า ในการใช้อำนาจหน้าที่ของนักการเมืองที่ต้องมีผลกระทบกับเราอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้อยู่แล้วนั้น พวกเขาไม่ใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่ผิด เช่น โกหกหรือปลุกปั่นประชาชนเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง เราต้องการให้พวกเขาไม่หวั่นไหวไปในทิศทางที่ไม่ถูกต้อง และดำเนินนโยบายที่เราจะไม่เห็นชอบด้วย ในชีวิตจริงปัญหาเรื่องจริยธรรมของนักการเมืองจึงมีอยู่เสมอ เช่น เราอาจนึกถึงกรณีที่นักการเมืองธรรมดาๆ คนหนึ่งที่ต้องเลือกว่าจะยอมทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นกับการทุจริตของนักธุรกิจใหญ่รายหนึ่งเพื่อแลกกับการสนับสนุนให้ได้รับเลือกตั้งในครั้งต่อไปหรือไม่ นักการเมืองผู้นั้นอาจอธิบายให้กับตนเองได้ว่า แม้จะถือได้ว่ามีส่วนรู้เห็นเป็นใจกับการกระทำที่ไม่ถูกต้อง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อแลกกับโอกาสที่จะได้ทำประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าแก่ผู้เลือกตั้งในเขตของตน และก็มีความเป็นไปได้สูงว่า ถ้าผลกระทบของข้อตกลงระหว่างนักการเมืองกับนักธุรกิจมีจำกัด ผู้เลือกตั้งในเขตของเขาจะคิดอย่างเดียวกันด้วย จะเห็นได้ว่าถ้าพิจารณาเฉพาะผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นอย่างนี้ ก็เป็นไปได้ว่า การกระทำดังกล่าวยอมรับได้ อย่างน้อยที่สุดเมื่อหักกลบลบหนี้กันแล้วผลดีที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวมก็ยังมีอยู่ นั่นคือเราสามารถทำให้ดูเหมือนว่าไม่มีความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวของนักการเมืองคนนั้น (การที่จะได้รับเลือกตั้ง) กับผลประโยชน์ของเขตเลือกตั้งซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม นี่คือการคิดตามหลักการของประโยชน์นิยม (หรือตามหลักของเสียงข้างมากในระบอบประชาธิปไตย) ที่มองที่ผลลัพธ์เป็นหลัก แต่อันตรายของวิธีคิดแบบนี้อยู่ที่ว่ามันกลายเป็นการรับเอาหลักการทางการเมืองที่ว่าวิธีการอะไรก็ได้ ขอให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการก็แล้วกันมาปฏิบัติ (The end

[56] Budziszewski. Written on the Heart. อ้างแล้ว. 32.

[57] สำหรับประเด็นเกี่ยวโยงกับตรงนี้ทั้งหมด โปรดดู Thompson อ้างแล้ว โดยเฉพาะบทที่1 และบทที่ 5

[58] ในกรณีของสังคมไทย เราอาจใช้เหตุผลเดียวกันนี้ ให้ความชอบธรรมแก่การซื้อสิทธิขายเสียงได้ว่าแม้จะเป็นการทุจริตผิดกฎหมาย แต่ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายต่างก็พอใจด้วยกันทั้งคู่ และผลลัพธ์สุดท้ายก็คือ "ระบอบประชาธิปไตย" สามารถอยู่ได้ แม้จะไม่บริสุทธิ์อะไรมากนักแต่โดยนัยเดียวกันผู้ก่อการรัฐประหารก็อาจใช้ตรรกะเดียวกันอธิบายว่า การใช้กำลังอย่างผิดกฎหมายของตนก็เพื่อป้องกันไม่ให้ประชาธิปไตยและประเทศชาติเสื่อมถอยหนักยิ่งไปกว่านี้อีก

always justifies the means)[58] ในทางปฏิบัติถ้าสาธารณชนยึดแนวคิดนี้เป็นหลักก็เปรียบเสมือนว่าสาธารณชนได้สละสิทธิ์ในอันที่จะตรวจสอบและลงโทษนักการเมืองไปแล้วนั้นเอง แต่จากมุมมองที่ว่า จริยธรรม คือ หน้าที่ที่จะต้องทำในสิ่งที่ถูกต้องเมื่อเราละเมิดกฎของศีลธรรม เรารู้อยู่แล้วว่าเรากำลังทำผิด แม้เมื่อเราพยายามอธิบายต่อตัวเองว่านั่นคือสิ่งที่ดีที่สุดที่สามารถจะทำได้สำหรับอาชีพนักการเมืองซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องกระทำสิ่งที่ผิดตามความจำเป็นมากกว่าผู้อื่นอยู่แล้ว หลักการพิจารณาแยกแยะว่า มิติทางศีลธรรมของพวกเขาควรจะดูที่ผลลัพธ์หรือที่แรงจูงใจจึงเป็นเรื่องที่ต้องการความเอาใจใส่มากเป็นพิเศษหรืออย่างน้อยที่สุดก็ควรจะมากกว่าคติประโยชน์นิยมแบบพื้นๆ เพราะหัวใจของศีลธรรมหรือจริยธรรมอยู่ที่การเป็นบรรทัดฐานที่กำหนดหน้าที่ให้เราต้องทำตาม ไม่ว่าเราจะพึงพอใจหรือไม่ก็ตาม[59]

แต่ก็อย่างที่ได้เห็นมาแล้วว่าสำหรับผู้สนับสนุนเสรีนิยมประชาธิปไตยบางพวก ทางออกในเรื่องนี้อยู่ที่การทำให้ประเด็นเรื่องความผิดทางศีลธรรมหมดความสำคัญ แม้จะยอมให้เป็นเรื่องของความผิดทางกฎหมาย แต่ความตั้งใจหรือเจตนาที่ผิดทำนองคลองธรรมถูกทำให้เป็นเรื่องที่มนุษย์ทุกคนล้วนมีความปรารถนา (หรือใฝ่หา) เหมือนกันหมด เพราะฉะนั้นจึงไม่น่ารังเกียจอะไรนักหนา[60] ปัญหาอยู่ที่ว่าสังคมประชาธิปไตยแบบที่ว่านี้ ถ้ามีความเป็นไปได้จะยังมีความน่าพึงปรารถนาหลงเหลืออยู่หรือไม่? เพราะเมื่อเริ่มต้นด้วยการทำให้เจตนารมณ์ดีเลวของมนุษย์มีค่าเท่ากันหมด คือ ไม่มีค่าเลย ตัวตนของมนุษย์ในสังคมก็จะมีเพียงมาตรฐานเดียวที่ใช้ควบคุมได้นั่นคือกฎหมาย แต่กฎหมายก็ใช้เป็นมาตรการควบคุมการกระทำของมนุษย์ได้เฉพาะที่ปรากฏให้เห็นได้จากภายนอกและเฉพาะเท่าที่มีตัวบท-

---

[59] Budziszewski, What We can't Know, 121.

[60] โปรดดูตัวอย่างความคิดและการอธิบายให้เหตุผลจากคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้ "...การที่เราไม่ไปฆ่าคนอื่นก็เพราะเราเคารพชีวิตของเขา มันก็ไม่ต้องศีลห้าอะไร... มันเป็นเรื่องของโลกสมัยใหม่แบบนี้เลย เราไม่ละเมิดสิทธิของใคร เราก็ไม่ไปขโมยของของคนอื่น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ได้แปลว่าเราจะเคารพได้ตลอดเวลา (หัวเราะ) ในฐานะที่เป็นมนุษย์ปุถุชน เฮอะ เฮอะ (หัวเราะแบบนางร้าย)

วิจักขณ์: แล้วอย่างนั้นทำไง

คำ ผกา: ก็ทำไป (หัวเราะ) **ถ้าอยากทำก็ทำ ทำแล้วก็แก้ปัญหาไป** ถ้าทำแล้วมีปัญหา ใช่ไหมคะ สมมติว่าถ้าทำแล้วมีปัญหา ทำแล้วโดนตำรวจจับ... อ้าวแล้วจะโอเคกับการติดคุกไหมล่ะ

วิจักขณ์: คือถ้าไม่ทำก็ดี ก็ไม่มีปัญหา แต่ถ้าอยากทำก็ต้องรับผิดชอบกับสิ่งที่ทำ

คำ ผกา: ใช่ ก็รับผิดชอบไป รับผิดชอบในสิ่งที่ตัวเองทำ

วิจักขณ์: ถ้าอยากจะไปเป็นกิ๊กกับแฟนชาวบ้าน

คำ ผกา: **ก็ถ้ามันจะสาดน้ำกรด ก็ต้องรับผิดชอบกับน้ำกรดอันนั้น (หัวเราะ) หรือพยายามเอาตัวรอด หรือจะอยู่ให้ได้โดยจะปิดบังให้ได้ตลอดรอดฝั่งมั้ย หรือจะไกล่เกลี่ย ผลประโยชน์ของทั้งสามฝ่ายให้ลงตัวได้ยังไง อันนั้นก็เป็นการแก้ไขปัญหา... มีปัญหาอะไรก็แก้ไปตามเนื้อผ้า"** และ "...แขกมองแค่นี้เองว่า เคารพในสิทธิของคนอื่น ไม่ละเมิดสิทธิของคนอื่น **ละเมิดได้บ้างแล้วก็ต้องเอาตัวรอดให้ได้นะ** (หัวเราะ)" คำ ผกา, อ้างแล้ว, 99-100. และ 219. (เน้นโดยผู้วิจัย) ในเรื่องเดียวกันนี้อาจเปรียบเทียบความคิดเรื่อง "ถ้าอยากทำก็ทำ" กับเนื้อเพลงตอนหนึ่งในเพลงฮิตของ Johny Cash ชื่อ Folsom Prison Blues ที่กล่าวว่า "When I was just a baby, my mama told me. Son, always be a good boy, don't ever play with guns. But I shot a man in Reno, just to watch him die."

กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ จะถือว่า กฎหมายจะมีผลบังคับใช้อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อสามารถจับกุมผู้ฝ่าฝืนกฎหมายมาลงโทษได้ตามกระบวนการเท่านั้น และแม้เมื่อกระบวนการดังกล่าวได้สำเร็จบริบูรณ์จริงกฎหมายก็มิได้ประณามความชั่วร้ายของตัวการกระทำดังกล่าวโดยตรง แต่กระทำการต่อตัวผู้กระทำการต่างหาก นี่ย่อมไม่ต่างอะไรจากการกล่าวว่าในสังคมเช่นนั้นแม้แต่การทำผิดกฎหมายก็ไม่มีผลใดๆ จะมีก็ต่อเฉพาะการทำผิดกฎหมายที่ถูกจับได้เท่านั้น และนี่คือข้อแตกต่างที่สำคัญเพียงประการเดียว ดังนั้นคนที่จงใจฝ่าฝืนกฎหมายโดยยอมรับผิดชอบต่อการกระทำดังกล่าวต่อให้ถูกจับได้ก็ยังอยู่ในฐานะทางศีลธรรมที่เท่าเทียมกันกับผู้ที่ถูกละเมิด แรงจูงใจที่จะละเมิดกฎหมายและไม่ให้ถูกจับได้ก็จะมีค่าทางศีลธรรมเท่าๆ กับแรงจูงใจที่จะเคารพกฎหมาย ในทางปฏิบัติไม่ต้องสงสัยเลยว่าศาสตร์และศิลป์ในการทำผิดกฎหมายโดยไม่มีใครจับได้ไล่ทันจะมีเสน่ห์ดึงดูดใจเป็นล้นพ้น[61]

5

จากที่กล่าวนี้จะเห็นได้ว่า ในขณะที่สังคมแบบจารีตดำรงอยู่โดยความเชื่อร่วมกันในสัจธรรมว่าด้วยความดีงามอะไรบางอย่างที่เหนือโลก และในจารีตประเพณีที่สืบทอดกันมา แต่ผู้คนในสมัยใหม่ที่พยายามตัดขาดตัวตนให้เป็นอิสระจากมิติทางศีลธรรมทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นส่วนของศาสนาหรือ "กฎแห่งธรรมชาติ" จำเป็นอยู่เองที่จะต้องถือเอาตัวตนของมนุษย์เองเป็นศูนย์กลางหรือเป็นจุดเริ่มต้นของทุกสิ่งทุกอย่าง ปัจเจกบุคคลจึงต้องมาก่อนสังคมและสังคมต้องดำรงอยู่เพื่อปัจเจกบุคคล และเพราะถือว่าตัวตนของปัจเจกบุคคลเป็นใหญ่หรือมาก่อนสิ่งอื่นทั้งหมด ดังนั้นเสรีนิยมประชาธิปไตยสมัยใหม่จึงค่อนข้างจะเข้ากันได้ดีกับคติประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ที่ถือว่ากฎหมายหรือนโยบายที่ดีต้องมีรากฐานอยู่บนประโยชน์สูงสุดของคนจำนวนมากที่สุด ไม่ใช่กฎเกณฑ์ที่สูงส่งเกินจริง และเพราะคติประโยชน์นิยมนี้สามารถผนวกเอาคติสุขนิยม (Hedonism) ที่เน้นเรื่องความพึงพอใจทางกายของปัจเจกบุคคลเข้ามาไว้ด้วย โดยไม่มีความขัดแย้งกันในทางทฤษฎี โดยเฉพาะประโยชน์นิยมชนิดที่มองว่าความพึงพอใจของมนุษย์ทั้งปวงล้วนไม่แตกต่างกัน คือ เป็นความพึงพอใจของมนุษย์ย่อมเหมือนๆ กัน โดยไม่อาจแยกแยะได้ว่าเป็นความพึงพอใจชนิด "สูงส่ง" หรือ "ต่ำช้า" ดังนั้นแม้ว่าแท้จริงแล้วคติประโยชน์นิยมจะเป็นทฤษฎีทางจริยธรรมทฤษฎีหนึ่งแต่ก็ดูเหมือนว่าจะมีเนื้อหาที่เข้ากันได้ดีที่สุดกับเสรีนิยมประชาธิปไตยของยุคปัจจุบัน ข้อน่าสังเกตอยู่ที่ว่า ในสังคมประชาธิปไตยเสรีนิยมที่รับเอาหลักการของประโยชน์นิยมมาใช้นี้ กฎกติกาหลัก เช่น "ห้ามฆ่าคน" จะต้องอธิบายว่าที่มีบทบัญญัติ ห้ามมิใช่เพราะชีวิตของคนบริสุทธิ์มีคุณค่าอะไรในตัวเอง แต่เป็นเพราะการห้ามจะส่งผลทำให้เกิดความสุขหรือความพึงพอใจสูงสุดแก่คนจำนวนมากที่สุดต่างหาก นี่หมายความว่าในทาง

[61] จะเห็นได้ว่าทัศนคติที่ว่า การทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมืองเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในสังคมไทยของผู้คนในทุกแวดวง ตราบเท่าที่ประชาชนผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนด้วย และมีสัดส่วนการยอมรับเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ทุกปีก็คือภาพสะท้อนเดียวกันของกรณีนี้ เพราะการฉกฉวยผลประโยชน์โดยทุจริตของนักการเมืองได้ถูกทำให้อ่อนลงด้วยเงื่อนไขที่ว่าได้มีการแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนด้วย นั่นคือทั้งนักการเมืองและประชาชนต่างก็มีเจตนารมณ์ไปในทางเดียวกัน และเพราะฉะนั้นจึงไม่มีปัญหาเรื่องต้องแยกแยะระหว่างความตั้งใจที่ดีหรือเลว ที่สำคัญก็คือสิ่งที่ละไว้ในที่เข้าใจว่า การรับส่วนแบ่งจากการฉ้อฉลของนักการเมืองนั้นจะไม่ถูกลงโทษตามกฎหมายแต่อย่างใด

ทฤษฎีแล้วย่อมมีโอกาสอยู่เสมอที่การฆ่าผู้บริสุทธิ์จะไม่ถูกห้าม ถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้คนจำนวนมากที่สุดมีความพึงพอใจ[62] นั่นคือในสังคมประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมนั้น จริยธรรมก็คือกฎหมาย กฎหมายก็คือจริยธรรม เพราะกฎหมายในสังคมเช่นว่าย่อมมีที่มาจากเสียงข้างมาก และนี่ก็สอดคล้องเป็นอย่างดีกับแนวคิดของประชาธิปไตยเสรีนิยมที่มองว่าพลเมืองในระบอบนี้ควรจะเป็นพลเมืองตามความสามารถไม่ใช่ตามกำเนิดหรือฐานันดรศักดิ์ เพียงแต่ว่ามาตรฐานของความสามารถนั้นไม่สูงนัก เช่น มาตรฐานของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง[63]

อย่างไรก็ตามแม้มาตรฐานของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมจะไม่สูงส่ง เพราะไม่มีข้อเรียกร้องเรื่องคุณธรรมอันใดจากพลเมืองของตน แต่ประชาธิปไตยก็จะยังคงเดินหน้าต่อไปได้ด้วยอาศัยสถาบันทางการเมืองและสังคมที่เป็นเสรี เพราะประชาธิปไตยนั้นก็ไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่าระบบของกฎหมายที่ทำให้ผู้คนมีชีวิตร่วมกันได้แม้ว่าจะมีความแตกต่างกัน[64] ดูเหมือนว่าสำหรับสังคมประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมที่แท้จริงนั้น การแยกเอามิติทางศีลธรรมออกไปจากเรื่องของการเมือง (กฎหมาย) คือ เงื่อนไขในทางทฤษฎีที่สำคัญยิ่งสำหรับสังคมที่ต้องการประชาธิปไตยที่ยั่งยืน[65] กฎหมายและการเคารพกฎหมายกลายเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในทางปฏิบัติของการดำรงอยู่ของสังคมดังกล่าว เพราะ "ประชาธิปไตย คือ แนวทางการปกครองที่รวมแนวคิดของคนที่หลากหลายให้เข้ามาอยู่รวมกันในทางปฏิบัติ โดยอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องกำหนดมิให้เกิดความวุ่นวายสับสน"[66] แต่กฎหมายเพียงอย่างเดียวเพียงพอจริงหรือ ที่จะทำให้สังคมประชาธิปไตยนั้นมีประชาธิปไตยหรือมีสันติสุขที่ยั่งยืน ลำพังกฎหมาย

---

[62] Budziszewski, What We Can't Know, 45.

[63] Budziszewski, The Resurrection of Nature, 40.

[64] Lasch, อ้างแล้ว, 85.

[65] ตัวอย่างเช่น เกษียร เตชะพีระ ซึ่งกล่าวตามแบบฉบับของเสรีนิยมชนว่า

> "มันมีคนไม่ดีอยู่ในโลก เราก็ออกแบบสถาบันให้คนไม่ดีมาถ่วงดุลกันเอง แล้วทำให้ ไม่ว่าเขาเป็นคนดีหรือคนไม่ดี เขาต้องทำตัวเป็นพลเมืองดี อย่างสรรค์สร้างคนดี แต่ต้องสรรค์สร้างพลเมืองดี เบื้องหลังเขาอาจเป็นคนเลว เราก็ไม่ต้องไปเดือดร้อน เพราะเขาก็ต้องไปรายงานตัวต่อพระเจ้าของเขาเอง..."
>
> **"ผมคิดว่า ปัญหามูลฐานของวิธีความคิดในการเมืองไทยก็คือคุณปะปนวิธีคิดความสัมพันธ์ทางศีลธรรมกับความสัมพันธ์ทางการเมือง ความสัมพันธ์ทางศีลธรรมเป็นความสามพันธ์ที่ไม่เกี่ยวกับอำนาจ** คุณทำดี คนเห็นคุณเป็นแบบอย่างบันดาลใจ แล้วอยากทำดีตาม ความสัมพันธ์ทางศีลธรรมไม่เกี่ยวกับอำนาจเลย จะไปบังคับให้ทำความดีไม่ได้ บังคับแล้วเป็นคนดีหรือเปล่า ไม่เกี่ยวเลย ผมเอามีดจ่อคอ เอาปืนจ่อคน ตักบาตรเดี๋ยวนี้ คุณไม่อยากตายก็ตักบาตร แล้วมันได้บุญหรือเปล่า ความสัมพันธ์ทาง**การเมืองคืออะไร** คือการใช้อำนาจบังคับ บังคับให้คุณจอดเมื่อเจอไฟแดง บังคับให้คุณไม่ขับรถเร็วเกินเท่านั้น **ผมไม่จำเป็นต้องเป็นคนดีก็บังคับคุณได้** แต่เพราะผมมีอำนาจทางการเมือง ผมถึงบังคับคุณได้ สังคมไทยนำ 2 เรื่องนี้มาปะปนกัน"

โปรดดู สัมภาษณ์พิเศษ: เกษียร เตชะพีระ วิกฤตหลัง 26 กุมภาฯ โดย อริน เจียจันทร์พงษ์ และพงศ์พิพัฒน์ บัญชานนท์ (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับประจำวันที่ 1 มีนาคม 2553) (เน้นโดยผู้วิจัย)

[66] จาก facebook ของผู้ใช้นามแฝงว่า "Phoenix Griffins" เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 ความสำคัญของนิยามนี้ ในประเด็นเฉพาะหน้านี้อยู่ที่ความแพร่หลายของนิยามประชาธิปไตยที่อิงกับกฎหมาย สำหรับประเด็นสำคัญอื่นๆ ที่อยู่ในคำนิยามนี้จะพิจารณาในโอกาสข้างหน้า

(และการเคารพกฎหมาย) จะทำให้พลเมืองทั้งหลายเป็นพลเมืองดีได้จริงหรือ? อย่างที่เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วกฎหมายนั้นแตกต่างจากกฎกติกาอื่นๆ ที่มนุษย์รู้จักกันในประการสำคัญตรงที่ว่า กฎหมายนั้นโดยเนื้อแท้แล้วเป็นความพยายามที่จะบังคับให้พลเมืองอยู่ในระเบียบวินัยโดยอาศัยความกลัวการถูกลงโทษ เชื่อกันว่าโทษทัณฑ์ทางกฎหมายที่มีผลบังคับอย่างเคร่งครัดจะทำให้คนอื่นๆ ผู้ซึ่งอาจจะกระทำผิดบ้างไม่กล้ากระทำผิด กฎหมายจะทำหน้าที่เป็นเสมือนสิ่งที่คอยยับยั้งไม่เกิดการกระทำผิดขึ้นซ้ำอีก แต่สถิติทางอาชญากรรมทั่วโลกยืนยันว่ามีอาชญากรรมที่มนุษย์ก่อขึ้นเพียงไม่กี่เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่มีการจับกุมผู้กระทำผิดได้ และนำไปสู่การฟ้องร้องการพิจารณาคดีในศาลจนถึงขั้นตอนการตัดสินและการลงโทษทางอาญาในที่สุด หรือถ้าหากว่าจะให้มีการจับกุมผู้กระทำผิดมาลงโทษกันอย่างจริงจังทุกรายไปก็จะเห็นได้ว่าย่อมเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณของสังคมอย่างมหาศาล เช่น ลองพิจารณาดูว่าถ้าจะให้มีการกระทำตามกฎจราจรกันอย่างเคร่งครัดก็จะต้องลงทุนติดตั้งกล้องตรวจจับความเร็วและผู้กระทำผิดกันบนถนนทุกเส้นและต้องคอยดูแลให้มีการใช้งานตลอด 24 ชั่วโมง เป็นต้น การบังคับใช้กฎหมายให้ได้ผลโดยอาศัยความกลัวการถูกลงโทษ-ทัณฑ์เพียงอย่างเดียวจึงไม่น่าจะถูกต้อง ที่จริงแล้วคงต้องอาศัยหลักความรู้สึกผิดเข้าประกอบด้วยจึงจะได้ผล แต่ความรู้สึกว่าตนได้กระทำผิดก็คือสำนึกทางศีลธรรมอย่างหนึ่งซึ่งพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมถูกสมมติว่าไม่ต้องมีหรือไม่ควรมีไปแล้ว[67] ถ้าเช่นนั้นสังคมประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมที่พลเมืองไม่มีมิติทางศีลธรรมหลงเหลืออยู่ในการดำรงชีวิตมิต้องกลายสภาพเป็นสังคมที่ต้องมีกลไกทางอิเล็กทรอนิกส์คอยสอดส่องการกระทำภายนอกของผู้คนอยู่ตลอดเวลาดอกหรือ[68]

แต่ที่น่ากลัวกว่าความไม่มีประสิทธิภาพและการสิ้นเปลืองทางงบประมาณ คือ ความจริงที่ว่าการบังคับใช้กฎหมายโดยอิงอยู่กับความกลัวการถูกลงโทษเพียงอย่างเดียวโดยไม่ใส่ใจที่จะปลูกฝังสิ่งที่ดีงามในจิตใจของพลเมืองนั้นอาจมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่งแต่เมื่อถึงจุดหนึ่งไม่เพียงแต่จะไม่มีผลในการปรามผู้กระทำผิดเท่านั้น หากแต่ยังจะส่งผลเสียต่อไปให้มีการก่ออาชญากรรมที่ร้ายแรงยิ่งๆ ขึ้นไปอีก เช่น การทำผิดกฎจราจรไม่หยุดรถตรงทางคนข้ามของคนขับรถที่มีโทษแค่ปรับ แต่เมื่อตำรวจพยายามจับกุมคนขับรถก็อาจทำผิดกฎหมายหนักมากยิ่งขึ้นด้วยการขับหลบหนีการจับกุมของตำรวจซึ่งก็อาจกลายเป็นการขับรถผ่าไฟแดงหรือลามปามไปถึงขั้นขับรถชนคนแล้วหนี เป็นต้น[69] และทั้งหมดนี้สามารถเกิดขึ้นได้โดยที่ผู้กระทำผิดก็ยังสามารถยืนยันได้ตลอดเวลาว่าตนพร้อมที่จะรับผิดชอบ (ถ้าหากถูกจับได้) นั่นคือผู้คนอาจพยายามหลบหนีเงื้อมมือของกฎหมาย และเพื่อที่จะพยายามหลบเลี่ยงจากโทษทัณฑ์ก็อาจจะกระทำความผิดที่ร้ายแรงกว่า ทั้งนี้ทั้งนั้นล้วนสืบเนื่องจากความต่ำช้าของจิตใจของบุคคลดังกล่าวเป็นเหตุ เพราะฉะนั้นแทนที่ความกลัวที่จะต้องรับโทษจะปรามไม่ให้มีการกระทำผิด อาจกลับกลายเป็นว่าความกลัวที่จะต้องรับโทษอย่างหนึ่ง

[67] Budziszewski, The Revenge of Conscience, 56-57.

[68] น่าสนใจเปรียบเทียบข้อสรุปตามตรรกะนี้กับสังคมที่ไม่มีเสรีของธงชัย วินิจจะกุล "เมื่อความจริง (นิยาย) ในตำเนินคดีในยุคกษัตริย์-นิยมล้นเกิน" และ ใน "ความตอแหลอันเป็นเอกลักษณ์ และ 1984 แบบไทยที่ Orwell ไม่รู้จัก" จาก http://prachatai.com/journal/2011/12/38429 เมื่อ 20 และ 21 ธันวาคม 2554

[69] Budziszewski, What We Can't Know, 95.

กลับกลายเป็นแรงจูงใจให้บุคคลกระทำความผิดที่ร้ายแรงยิ่งกว่า นี่คือเหตุผลอย่างหนึ่งที่พวกคลาสสิกมองว่ากฎหมายของมนุษย์ไม่ควรจะล้ำหน้าเกินกว่าระดับของคุณธรรมของที่คนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นมี[70] ตัวอย่างที่คุ้นๆ กันในประเทศไทยเรา น่าจะได้แก่ กรณีที่เมื่อเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนหลวงแล้วปรากฏว่า มีชาวบ้านซึ่งมีบ้านเรือนอยู่ริมทางออกมาแต่แทนที่จะช่วยเหลือผู้เคราะห์ร้ายกลับมุ่งแย่งชิงทรัพย์สินจากผู้ประสบภัย หรืออาจถึงขั้นทำร้ายซ้ำเติมให้ถึงแก่เสียชีวิตไปเลย หรืออย่างคำพูดที่ว่ากันว่าคนขับรถขนาดใหญ่บางคันเมื่อเกิดอุบัติเหตุเฉี่ยวชนรถแล้วแทนที่จะช่วยเหลือกลับถอยรถกลับมาทับซ้ำคู่กรณีให้เสียชีวิตแล้วขับหนีไปเลย เป็นต้น

อีกมุมมองหนึ่งซึ่งมักถูกมองข้ามไปในข้ออ้างเรื่องให้แยกศีลธรรมออกจากกฎหมายหรือการเมือง คือ แรงจูงใจของผู้มีอำนาจไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น คำพูดที่ว่า "การเมืองคืออะไร คือ การใช้อำนาจบังคับ บังคับให้คุณจอดเมื่อเจอไฟแดง... **ผมไม่จำเป็นต้องเป็นคนดีก็บังคับคุณได้** แต่เพราะผมมีอำนาจทางการเมือง ผมถึงบังคับคุณได้" คนที่พูดอย่างนี้แท้จริงแล้วน่าจะมีข้อสมมติฐานอยู่ในใจแล้วว่า ผู้มีอำนาจเป็นผู้มีคุณธรรมในระดับหนึ่ง เพราะลำพังการมีอำนาจทางการเมืองอยู่ในมือ อำนาจที่เข้ามาโดยผ่านกระบวนการประชาธิปไตย (เลือกตั้ง) ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าผู้มีอำนาจจะใช้อำนาจนั้นอย่างยุติธรรมหรือไม่ หรือใช้อำนาจอย่างยุติธรรมทุกครั้ง โดยเฉพาะผู้มีอำนาจอยู่ในเมืองย่อมมีโอกาสมากกว่าคนอื่นๆ ในสังคมอยู่แล้วที่จะใช้อำนาจนั้นเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น เพราะฉะนั้นคนที่มีอำนาจทางการเมืองจึงต้องยิ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีคุณธรรมเพื่อกำกับให้เขาใช้อำนาจทางการเมืองอย่างเป็นธรรม ไม่ใช่เพื่อกลั่นแกล้งผู้อื่น ผู้มีอำนาจอยู่ในมือที่มีธรรมอยู่ในใจย่อมเป็นที่พึงปรารถนามากยิ่งกว่าแต่ผู้มีอำนาจทางการเมืองเฉยๆ ไม่ใช่หรือ

6

ควบคู่กันไปกับการมองว่า เสรีนิยมประชาธิปไตยเป็นแค่เรื่องของระบบกฎหมายที่ทำให้คนที่แตกต่างกันอยู่รวมกันได้ โดยมีสถาบันทางการเมืองที่เป็นเสรีเป็นกลไกหลักโดยไม่ต้องพึ่งพามิติด้านศีลธรรมของมนุษย์ ได้แก่ การมองว่าควรออกแบบสถาบันทางการเมืองในลักษณะของกลไกที่ให้ "คนชั่วมาถ่วงดุลกัน"[71] ในเรื่องนี้มีข้อน่าสังเกตอยู่สองประการ *ประการแรก* ความคิดเรื่องเอา "คนชั่วมาถ่วงดุลกัน" (หรือเป็นการคานกันระหว่างกิเลสหรือความอยากของมนุษย์ทั้งหลาย) เป็นกรอบแนวคิดที่เกิดขึ้นในบริบทของสังคมประชาธิปไตยเองและมีเจตนาใช้ผ่อนปรนอำนาจที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด (และเพราะฉะนั้นจึงเป็นอำนาจที่มีอันตรายมากที่สุด) ให้อ่อนกำลังหรือบรรเทาเบาบางลง *ประการที่สอง* เป็นข้อสงสัยทางธรรมว่า คนชั่วที่ไหนจะมาเสียเวลานั่งออกแบบรัฐธรรมนูญหรือกติกาสถาบันทางการเมืองให้ "คนชั่วมาถ่วงดุลกัน?" คนที่คิดหรือกระทำการดังกล่าวย่อมต้องไม่ใช่ตัวคนชั่วเองแต่ต้องเป็นผู้มีจิตอันเป็นกุศล คือ ต้องเป็นคนดีเท่านั้นจึงจะคิดออกแบบสถาบันทางการเมืองในลักษณะอย่างนั้นได้ หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า รัฐธรรมนูญที่มีกลไกต่างๆ ที่จะควบคุมจัดการกับ

[70] เพิ่งอ้าง, 101.

[71] เกษียร เตชะพีระ อ้างแล้ว, 6.

คนชั่วโดยไม่ต้องอาศัยมิติทางศีลธรรมเลยนั้น ถ้ามีอยู่จริงถึงอย่างไรเสียก็ต้องอาศัย "คนดี" มาเป็นผู้ออกแบบให้ในตอนแรกเริ่มอยู่ดี

มีข้อน่าสังเกตเพิ่มเติมในเรื่องของกลไกหรือสถาบันทางการเมืองว่า ในขณะที่การออกแบบสถาบันทางการเมืองในแง่ของกลไกต่างๆ เช่น กลไกการเลือกตั้ง การแบ่งแยกอำนาจ กลไกการตรวจสอบ ฯลฯ อาจทำได้ไม่ยากนักดังปรากฏว่ามีการเลียนแบบข้ามวัฒนธรรมให้เห็นอยู่เนืองๆ แต่สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้เลยก็คือความแตกต่างกันอย่างมหาศาลในคุณภาพของพลเมือง และคุณภาพของ "ประชาธิปไตย" ในประเทศ "ประชาธิปไตย" ทั้งหลาย ประเด็นก็คือความแตกต่างนี้คงไม่เกิดขึ้นถ้าลำพังสถาบันทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมเพียงอย่างเดียวสามารถทำหน้าที่ของตน คือ "กล่อมเกลา" พลเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียมกันหมด การมองโลกในแง่ดีของผู้สนับสนุนประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของสถาบันการเมือง (ที่เชื่อว่าการใช้ชีวิตอยู่ภายใต้สถาบันทางการเมืองที่เป็นเสรีในที่สุดแล้วจะสามารถบ่มเพาะคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมืองในระบอบนี้ขึ้นมาเอง)[72] จะต้องถูกทัดทานด้วยความเห็นที่ว่าสังคมที่เป็นเสรีนั้นมีเมล็ดพันธุ์ที่จะทำลายตัวเองอยู่ด้วยเสมอ เช่น การยึดมั่นในหลักความเสมอภาคที่กลายพันธุ์เป็นความลังเลที่จะยอมรับในความประเสริฐกว่าของผู้อื่น การเทิดทูนหลักอิสรภาพของปัจเจกบุคคลที่ผันแปรไปเป็นการทำได้ทุกอย่างตามอำเภอใจตน ซึ่งบ่อนทำลายนิสัยและความเชื่อทั้งหลายที่เป็นรากฐานของการปกครองตนเองไปในที่สุด[73]

อันที่จริงแล้วตัวความเชื่อที่ว่า ในที่สุดแล้วสิ่งที่ดีจะเอาชนะสิ่งเลวๆ ทั้งหลายได้นั้นก็ค่อนข้างจะสุ่มเสี่ยงอยู่ในตัวเองมากพออยู่พอสมควร เพราะมีโอกาสเกิดขึ้นได้ทัดเทียมกันทั้ง 2 กรณี กล่าวคือ สิ่งที่ดีๆ อาจจะเอาชนะสิ่งที่เลวๆ หรือสิ่งที่เลวๆ อาจจะเอาชนะสิ่งที่ดีๆ ที่พอจะหลงเหลืออยู่บ้างก็ได้เช่นกัน ทั้งนี้ทั้งนั้นย่อมขึ้นอยู่กับว่าตัวสถาบันทางการเมืองที่ออกแบบเอาไว้นั้นจะไม่ถูกสิ่งที่เลวๆ ทำให้เสียคุณลักษณะหรือเป้าประสงค์ของสถาบันทางการเมืองนั้นไปหรือไม่ ตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายที่สุดก็คือกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่ามีปัญหาเรื่องการทุจริตโดยเฉพาะการซื้อเสียงกันมาโดยตลอดจนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาไปเสียแล้ว ดังความเห็นที่ว่า "ต่อให้รู้ว่ามีการโกงการเลือกตั้งก็ยังรับได้... ถ้ามันรันการเลือกตั้งไปได้สักห้าปี เจ็ดปี เดี๋ยวมันจะ shape ตัวมันเอง"[74] แต่ประเด็นปัญหาอยู่ที่ว่าในกระบวนการเลือกตั้งที่ปกติ คือ การเลือกตั้งที่เสรีโปร่งใสและเที่ยงธรรม (free and fair) อย่างที่นิยมพูดๆ กันนั้น การทุจริตเลือกตั้งจะมีได้มากถึงระดับใด (ถ้าเรายอมรับว่าคงจะหาการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ 100 เปอร์เซ็นต์ไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นที่ไหนในโลก) และการทุจริตนั้นเราจะยอมให้มีต่อเนื่องยาวนานได้มากแค่ไหน เราจึงจะยังคงถือว่านั่นยังเป็นการเลือกตั้งได้อยู่ นั่นคือเราควรจะยอมให้

---

[72] โปรดดูตัวอย่างจาก "คำ ผกา" ที่กล่าวว่า "ช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาดิฉันมีความหวังกับพลังของประชาชนมากขึ้น และนี่เป็นสัญญาณที่ดีมาก เราไม่มีคำตอบที่สำเร็จรูปรออยู่ข้างหน้าว่าเมืองไทยจะต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่กระบวนการเมืองและตัวละครการเมืองจะเล่นต่อไปเรื่อยๆ" และ "...ต่อให้รู้ว่ามีการโกงการเลือกตั้งก็ยังรับได้ แต่ขอให้เอาระบบการเลือกตั้งกลับมา แล้วรันไปสักพักหนึ่ง... ถ้ามันรันการเลือกตั้งไปได้สักห้าปี เจ็ดปี เดี๋ยวมันจะ shape ตัวมันเอง..." คำ ผกา, อ้างแล้ว, 50-51, และ 238.

[73] Laurence D. Cooper "What Liberalism is Missing" Policy Review (April/May 2010): 18.

[74] คำ ผกา, อ้างแล้ว, 238.

กระบวนการเลือกตั้ง "สกปรก" ได้มากแค่ไหน การเลือกตั้งนั้นถึงแม้ว่าจะไม่สะอาดบริสุทธิ์สมบูรณ์ ก็ยังคงสภาพของสถาบันและแบบปฏิบัติของระบอบประชาธิปไตยอยู่ และมิได้แปรสภาพตัวเองไปเป็นเครื่องมือหรือกลไกทางการเมืองของผู้เผด็จการไป คำถามนี้เป็นคำถามมิใช่ในเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่เป็นคำถามที่สำคัญยิ่งในทางปฏิบัติด้วย เพราะไม่เช่นนั้นเราจะอธิบาย "การปฏิวัติของประชาชน" ของชาวฟิลิปปินส์ที่ไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งประธานาธิบดีที่ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ เฟอร์ดินานด์ มาร์คอส เมื่อปี ค.ศ. 1986 ได้อย่างไร นอกจากว่าการทุจริตในอำนาจและการทุจริตในการเลือกตั้งของมาร์คอสได้ถึงจุดที่ทำให้การเลือกตั้งนั้นหมดคุณลักษณะของการเลือกตั้งอีกต่อไปแล้ว และไม่สามารถให้ความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ "ผู้ชนะ" ได้อีกต่อไป[75] ที่สำคัญก็คือ สถาบันทางการเมืองทุกสถาบันล้วนทำหน้าที่ในการกล่อมเกลาบุคลากรของตนและพลเมืองของประเทศด้วยกันทั้งสิ้น และการกล่อมเกลาที่ว่านี้เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่เฉพาะตัว ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นไปในลักษณะที่ไม่ได้วางแผนไว้ก่อน และการเรียนรู้ก็มักจะเป็นไปอย่างไม่รู้ตัว เช่น ความเคยชินต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจนกลายเป็นการยอมรับพฤติกรรมดังกล่าว การปล่อยให้แบบปฏิบัติที่ผิดๆ ของสถาบันทางการเมืองมีอิทธิพลต่อวิธีคิดของพลเมืองจึงมีผลไม่เพียงแต่การกระทำที่ผิดๆ ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น แต่อาจส่งผลกระทบไปถึงวิธีคิดที่ผิดๆ ของพลเมืองบางกลุ่มบางเหล่าอีกด้วย เช่น ความคิดที่ว่า "...ในกระบวนการซื้อเสียง เขาก็มีการต่อรองเรื่องผลประโยชน์กันตลอดเวลา...**บางทีเรายังเคยคุยกับเพื่อนว่าหรือจริงๆ เราควรจะให้มีการซื้อเสียงกันอย่างถูกกฎหมายไปเลย** แล้วก็กำหนดไปเลยว่าแต่ละพรรคมีงบที่จะซื้อเสียงเท่าไหร่ ไม่เกินเท่าไหร่ ระบุมาเลย"[76] ในทำนองเดียวกันกับที่บิดามารดานอกจากจะเอาใจใส่ในสุขภาพหรือร่างกายของบุตรแล้วยังต้องใส่ใจเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีในจิตใจของบุตรด้วยการปลูกฝังนิสัยที่ดีเพื่อปรามความปรารถนาและความรู้สึกที่ไม่เหมาะสมตั้งแต่ยังเยาว์วัยจึงไม่มีเหตุผลอะไรที่จะจำกัดการออกแบบสถาบันทางการเมืองอยู่แค่การสร้างกลไกทางการเมืองแบบธรรมดาๆ ที่ไม่มีผลกระทบใดๆ ในด้านบวกต่อจิตสำนึกของปัจเจกบุคคลผู้ทำหน้าที่ในสถาบันทางการเมืองดังกล่าวอย่างที่เคยเป็นมา ในเรื่องนี้ควรเป็นที่สังเกตเพิ่มเติมว่า แม้แต่ จอห์น สจ๊วต มิลล์ ซึ่งความคิดเรื่องเสรีภาพของเขานั้นอาจถือได้ว่าเป็นแบบฉบับของนักเสรีนิยมประชาธิปไตยทั่วโลกก็ยังแสดงความเห็นไว้ใน Consideration on Representative Government อย่างน่าสนใจว่าเกณฑ์วัดสถาบันทางการเมืองใดๆ ก็ตามอยู่ที่ว่า (1) สถาบันทางการเมืองนั้นทำอะไรได้บ้างมากน้อยแค่ไหนในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีให้เกิดขึ้นในหมู่พลเมือง และ (2) สถาบันทางการเมืองนั้นทำอะไรได้บ้างมากน้อยแค่ไหนในการจัดการกับคุณลักษณะที่ดีต่างๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่พลเมืองเพื่อบริหารจัดภารกิจการสาธารณะทั้งหลาย[77]

[75] มีข้อน่าสังเกตว่า การโกงการเลือกตั้งไม่น่าจะเป็นโรคร้ายที่จะหายไปได้ง่ายๆ เพราะในปี ค.ศ. ปัจจุบันปรากฏว่าอดีตประธานาธิบดีฟิลิปปินส์คนล่าสุด คือนางกลอเรีย มาคาปากัลป์ อาร์โรโย กำลังตกเป็นผู้ต้องหาในคดีโกงการเลือกตั้งประธานาธิบดีเมื่อปี ค.ศ.2007

[76] คำ ผกา อ้างแล้ว หน้า 174 (เน้นโดยผู้วิจัย) ข้อน่าสังเกตเพิ่มเติมสำหรับความเห็นนี้ไม่ได้อยู่ที่ว่า เจ้าตัวยอมรับการซื้อเสียง (ซึ่งผิดกฎหมาย) แต่อยู่ที่ความเชื่ออย่างไร้เดียงสาว่าเมื่อทำให้ถูกกฎหมายเสียแล้ว การซื้อเสียงของพรรคการเมืองทั้งหลายก็จะอยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายจำกัดให้

[77] J. Budziszewski, The Nearest Coast of Darkness : A Vindication of the Polities of Virtue (Ithaca: Cornell University Press, 1988), 23.

7

จะเห็นได้ว่า การออกแบบสถาบันและองค์ประกอบทางการเมืองให้มีลักษณะเป็นกลไกที่ควบคุมหรือกำหนดพฤติกรรมภายนอกทางการเมืองโดยไม่สนใจใยดีต่อการสร้างแรงจูงใจด้านบวกนั้นมีที่มาจากแนวคิดที่ว่า ประชาธิปไตยไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่าระบบกฎหมายที่ทำให้ผู้คนซึ่งแตกต่างกันสามารถอยู่ร่วมกันได้ (ซึ่งก็วางอยู่บนรากฐานของความเชื่อที่ว่าปัจเจกบุคคลแต่ละคนก็คือตัวตนที่มีความเป็นอิสระและสามารถเลือกได้อย่างเสรีอีกที) แต่ด้วยเหตุที่พลเมืองแต่ละคน คือ ปัจเจกบุคคลที่ความปรารถนาหรือความพึงพอใจของเขาต้องเป็นที่ยอมรับอย่างเท่าเทียมกันกับของคนอื่นๆ ทั้งหมด สังคมการเมืองจึงเป็นเพียงที่รวมกันของผู้คนที่แต่ละคนก็มีความปรารถนา ผลประโยชน์ ความหลงใหล ข้อวินิจฉัยและแรงจูงใจอื่นๆ แตกต่างกันไป และสถาบันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเช่นว่าจึงไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่าที่รวมเอาความพึงพอใจของพลเมืองทั้งหมดมาจัดน้ำหนักว่าความพึงพอใจใดมีน้ำหนักสูงสุด แล้วนำไปเป็นนโยบายในทางปฏิบัติ แต่ในเมื่อความพึงพอใจใดๆ หรือความพึงพอใจของใครๆ ก็ย่อมมีค่าเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นความพึงพอใจที่ได้จากหรือมาจากความอยากแบบหุนหันพลันแล่น หรือความปรารถนาที่มาจากการบ่มเพาะคุณลักษณะนิสัยมาอย่างยาวนาน หรือความพึงพอใจที่เป็นผลมาจากการโน้มน้าวโดยเหตุผล หรือการโน้มน้าวที่ไร้เหตุผล หรือไม่ต้องมีเหตุผลใดๆ เลยก็ตาม ก็เท่ากับว่าการถกเถียงไตร่ตรองกันด้วยเหตุผลมีบทบาทน้อยมากในกระบวนการทำงานของสถาบันดังกล่าว[78] ประเด็นนี้ควรต้องพิจารณาเพิ่มเติมจากมุมมองของแรงจูงใจทางเศรษฐกิจอีกด้วยว่า แม้ประชาธิปไตยสำหรับหลายๆ คนในยุคปัจจุบันจะหมายถึงโอกาสอย่างเท่าเทียมกันที่จะเข้าถึงสิ่งที่ดีๆ ในชีวิต[79] แต่ก็ต้องยอมรับว่า อิสรเสรีของปัจเจกบุคคลในสังคมประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมนั้นได้ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในรายได้ของผู้คนอย่างมหาศาล ซึ่งก็หมายความว่า แนวคิดที่แพร่หลายอยู่ในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 19 ที่ว่าประชาธิปไตยจะเป็นไปได้ก็เฉพาะต่อเมื่อสังคมจะต้องมีการกระจายรายได้เป็นอย่างดีอาจเป็นเงื่อนไขที่ยากที่จะเกิดขึ้นได้ ในทางปฏิบัติช่องว่างที่กำลังห่างกันอย่างมหาศาลระหว่างคนรวยกับคนจน[80] คือ ตัวการสำคัญในการบ่อนทำลายความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องมี ช่องว่างที่ว่านี้ยิ่งห่างออกไปเท่าไรตามโอกาสที่เปิดด้วยกลไกตลาดเสรีก็หมายความว่า คนรวยและคนจนมีวิถีชีวิตที่แยกกันแบบต่างคนต่างอยู่มากยิ่งขึ้น คนที่มีฐานะดี

[78] Budziszewski, The Resurrection of Nature, 10.

[79] โปรดดูตัวอย่าง เช่น "...อย่ามาบอกว่า ชาวบ้านต้องมีชีวิตอยู่เหมือนเดิม สิ่งหนึ่งที่เราควรมีคือสิทธิ์ในการเข้าถึงการบริโภคอย่างเท่าเทียมกัน แล้วทำอย่างไรเราถึงจะยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีสิทธิ์ในการบริโภคได้อย่างน้อยก็ใกล้เคียงกัน" คำ ผกา ข้างแล้ว หน้า 215-216

[80] ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี พ.ศ. 2550 ระบุว่า กลุ่มประชากรร้อยละ 20 ที่มีรายได้สูงสุดของประเทศมีส่วนแบ่งรายได้รวมกันถึงร้อยละ 54.9 ของมูลค่าทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มประชากรร้อยละ 20 ที่มีรายได้ต่ำสุดมีส่วนแบ่งรายได้รวมกันเพียงร้อยละ 4.4 เท่านั้น ในขณะเดียวกันการศึกษาโดยมูลนิธิสถาบันที่ดินพบว่า ที่ดินที่มีการครอบครองโดยประชาชนทั่วไป 120 ล้านไร่ มากกว่าร้อยละ 90 ของจำนวนนี้กระจุกตัวอยู่ในมือของคนเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น และ 70% ของที่ดินมีการถือครองถูกปล่อยทิ้งไว้ให้รกร้างว่างเปล่าไม่ได้ใช้ประโยชน์แต่อย่างใด

แยกตัวเองออกจากสังคมของคนที่มีฐานะต่ำกว่าอย่างเห็นได้ชัด บ้านพักที่อาศัยของเขาเป็นเขตพิเศษที่จำกัดการเข้าออกเฉพาะลูกหลานของพวกเขาไปโรงเรียนที่มีลักษณะพิเศษที่ทั้งสูงส่งและแตกต่างไปจากโรงเรียนของชาวบ้านธรรมดาๆ (ถ้าหากว่าไม่ส่งไปเรียนต่างประเทศเสียเลย) พวกเขาพูดภาษาอื่นได้คล่องแคล่วไม่แพ้ภาษาแม่และนั่นคือสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของชนชั้นสูงแบบใหม่ พวกเขาไม่ต้องใช้บริการสาธารณะที่คนส่วนมากจำใจต้องอดทนใช้ไม่ว่าจะเป็นการขนส่งเดินทางบริการด้านสุขภาพอนามัย การพักผ่อนหย่อนใจ การกีฬา การรับข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ กลไกของตลาดเสรีในระดับโลก การเคลื่อนย้ายของทุนที่ทำได้อย่างง่ายดายในปัจจุบันทำให้โลกของนักธุรกิจและของผู้ประกอบวิชาชีพเฉพาะทั้งหลายแคบลงเป็นอย่างมาก ตลาดของชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและสังคมเหล่านี้มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะตลาดภายในประเทศเท่านั้น แต่กลายเป็นตลาดสากลระดับโลก ความมั่งคั่งของพวกเขาผูกติดอยู่กับกลไกและระบบทางธุรกิจที่ก้าวข้ามพรมแดนของประเทศตนเองไปไกล ในแง่หนึ่งคนเหล่านี้จึงเป็นอะไรบางอย่างที่แปลกปลอมอยู่ภายในประเทศของตนเองที่พวกเขาหาสิ่งซึ่งมีร่วมกันกับเพื่อนพลเมืองคนอื่นๆ ได้น้อยลงทุกที วัฒนธรรมที่มีลักษณะสากลมากขึ้นของพวกเขาทำให้ความผูกพันที่มีกับดินแดนบ้านเกิดน้อยลงโดยธรรมชาติ ช่วยไม่ได้เลยที่พวกเขาจะรู้สึกวางเฉยกับความเสื่อมทรุดของสังคมเดิมๆ ที่ไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้ ในแง่นี้พัฒนาการของอิสรเสรีและกลไกตลาดเสรีแม้ว่าจะเปิดโอกาสให้ผู้คนจำนวนมากได้เข้าถึงสิ่งที่ดีๆ ในชีวิต แต่สำหรับคนจำนวนน้อยที่ประสบผลสำเร็จมากกว่าใครอื่นทั้งหมดในสังคมเดียวกันนั้น ที่มาของ "สิ่งที่ดีๆ ในชีวิต" ของพวกเขาไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในสังคมเดิมอีกต่อไป พวกเขามีเป้าหมายในชีวิตและมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากของคน "พื้นเมือง" ที่พวกเขายากที่จะสังสรรค์ด้วยในฐานะของพลเมืองที่เท่าเทียมกัน

ในขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับว่า ในสังคมที่ความเสมอภาคในทางการเมืองหรือหลักการของความเป็นพลเมืองที่ทำให้ผู้คนซึ่งแตกต่างหรือไม่เท่าเทียมกันในความสามารถต่างๆ เท่าเทียมกันในฐานะเป็นพลเมืองนั้นไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการกระจายโอกาสและความสามารถในทางเศรษฐกิจและการเมืองเสียแล้ว ก็เป็นเรื่องยากยิ่งที่จะคาดหวังว่า "สาธารณชน" ที่รอบรู้อย่างเพียงพอ หรือ "รู้แจ้ง" จะเกิดขึ้นได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็ว่า แนวคิดที่ว่าสังคมประชาธิปไตยต้องอาศัยพลเมืองผู้มีความรอบรู้อย่างรอบด้านนั้นเป็นแนวคิดที่ถูกต้องเฉพาะในอดีตเท่านั้น คือ ถูกต้องเฉพาะในยุคสมัยที่สังคมยังเป็นสังคมที่สมบูรณ์ในตัวเองแบบเรียบง่าย แต่เป็นไปไม่ได้เลยที่เราจะมีพลเมืองผู้รอบรู้อย่างรอบด้านในสังคมปัจจุบันที่อยู่ในสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปิดกว้างและไม่อาจคาดเดาได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นบ้าง[81] ในสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่มีความสลับซับซ้อนในทุกๆ มิติอย่างทุกวันนี้ มีพลเมืองน้อยคนเต็มทีที่จะขวนขวายหาความรู้ใส่ตัวเพื่อจะได้ทำให้ตนเองเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สามารถมีส่วนร่วมในทางการเมืองได้อย่างเต็มภาคภูมิ[82] สำหรับ "มติมหาชน" ในสังคมประชาธิปไตยนั้นก็อย่างที่รู้ๆ กันอยู่ว่ายากที่จะเกิดขึ้นได้เอง ส่วนใหญ่แล้วก็เป็นผลมาจากการจูงใจและสร้างภาพตามกลวิธีการตลาด

[81] Lasch, อ้างแล้ว, 171.

[82] ตรงจุดนี้มีความจำเป็นที่เราจะต้องแยกแยะระหว่างการเป็นพลเมืองผู้รอบรู้ในทุกด้านที่จำเป็นสำหรับการเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพออกจากการเป็นแค่พลเมืองในสังคมยุคข่าวสารที่อาจไม่สามารถแยก "สาระ" ออกจาก "ขยะข้อมูล"

หรือการประชาสัมพันธ์สมัยใหม่ที่เป็นฝีมือของนักประชาสัมพันธ์มืออาชีพเพียงไม่กี่คนทั้งสิ้น[83]

ทั้งหมดนี้จึงดูเสมือนว่า ในท้ายที่สุดแล้วอิสรเสรีและกลไกของตลาดเสรีจะทำให้คนส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในระดับล่างของสังคมกลับกลายเป็นผู้ที่ไม่ได้มีอิสรเสรีอย่างแท้จริงไป หรืออย่างดีที่สุดก็กลายเป็นผู้บริโภคที่มีสิทธิได้บริโภคเฉพาะสินค้าด้อยคุณภาพหรือสินค้าที่เหลือมาจากการเลือกของผู้มีสิทธิบริโภคเป็นคนแรกๆ มาก่อนแล้ว เพราะฉะนั้นเพื่อที่จะเป็นหลักประกันให้กับผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมเสรีประชาธิปไตยจึงหวนกลับไปพึ่งรัฐเพื่อให้จำกัดขอบเขตของกลไกของตลาดเสรี[84] นโยบายประชานิยมหรือรัฐสวัสดิการอาจมองได้ว่าเป็นความพยายามอย่างหนึ่งของรัฐเสรีนิยมประชาธิปไตยที่จะทัดทานอิทธิพลของกลไกตลาดเสรีที่ทำให้คนส่วนใหญ่ในสังคมกลายเป็นผู้เสียเปรียบไป เพียงแต่ว่า ในกรณีของประเทศไทยนั้นรัฐบาลหรือหัวหน้าพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลอยู่ได้ประโยชน์มากกว่าใครอื่นทั้งหมด[85] แต่ถึงจะไม่มีปัญหาเรื่องการแสวงหาผลประโยชน์เข้าตนเองการให้อำนาจรัฐเข้ามาดูแลสวัสดิการของประชาชนผ่านโครงการต่างๆ ในระยะยาวก็จะมีผลกระทบด้านลบตามมาอย่างแน่นอน เพราะการขยายตัวของอำนาจรัฐหรือการทำให้รัฐมีขอบเขตมากขึ้นนั้นเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีผลกระทบต่อภาคประชาสังคม เช่น บทบาทของครอบครัว[86] อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ค่อยๆ คลี่คลายออกมาจนชัดเจน ได้แก่ การที่ผู้ซึ่งเรียกตัวเองว่านักเสรีนิยมประชาธิปไตยนั้นดูจะขัดแย้งกับตนเองอย่างน่าประหลาด เพราะในด้านหนึ่งนั้นพวกนี้เน้นความเป็นปัจเจกบุคคลที่ต้องมีอิสรเสรีอย่างเต็มที่ในการใช้ชีวิต ความเป็นอิสระของตัวตนของเสรีนิยมชนนั้นถึงขั้นที่เรียกได้ว่าต้องปลอดจากการแทรกแซงของรัฐหรือการท้วงติงจากมิติของศีลธรรมใดๆ ทั้งสิ้น รัฐจะต้องวางตัวเป็นกลาง และปล่อยให้ปัจเจกบุคคลมีอิสรเสรีอย่างสมบูรณ์ในการใช้ชีวิตของตน แต่ในขณะที่พวกเขาเทิดทูนอิสรเสรีเหนือสิ่งอื่นใด เขากลับเรียกร้องให้รัฐเข้ามามีบทบาทในด้านสวัสดิการสังคมต่างๆ ซึ่งไม่น่าจะไปด้วยกันได้กับความคิดที่ไม่ต้องการให้รัฐเข้ามาแทรกแซง

---

[83] การใช้นักการตลาดหรือนักวางแผนประชาสัมพันธ์มืออาชีพมาใช้ประโยชน์ในทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการหาเสียงสร้างภาพให้กับผู้สมัครลงรับเลือกตั้งหรือการสร้างมติมหาชนอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาเป็นเรื่องที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย จนถึงขนาดที่พรรคการเมืองได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล นักการตลาดยอดเยี่ยมแห่งปี ไม่ต่างอะไรจากองค์กรธุรกิจหรือหน่วยงานธุรกิจอื่นใดไปเสียแล้ว โปรดดูตัวอย่างจากพาดหัวข่าวของ ไทยโพสต์ ฉบับวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2555 ที่พาดหัวข่าวว่า "อ.ส.ม.ท. ยกย่องเพื่อไทยสุดยอดจอมยุทธ์ตลาด" และโปรยข่าวว่า "คลื่นข่าวในเครือ อ.ส.ม.ท. แจกรางวัล 10 จอมยุทธ์การตลาด ฮือฮา "เพื่อไทย" เป็นพรรคการเมืองหนึ่งเดียวติดโผด้วยเพราะสามารถสร้างกลยุทธ์ซื้อใจประชาชนจนชนะการเลือกตั้ง..."

[84] Lasch, อ้างแล้ว, 98.

[85] โปรดดู พระไพศาล วิสาโล นโยบายประชานิยมกับศีลธรรมและความผาสุกทางสังคม (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเยาวชน 2548), 9. อ้างโดยเอนก เหล่าธรรมทัศน์ ทักษิณา-ประชานิยม (กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2550), 146.

[86] Lasch, อ้างแล้ว, 103. ในเรื่องเดียวกันนี้โปรดเปรียบเทียบกับคำตอบของ "คำ ผกา" ต่อคำถามเรื่อง รัฐสวัสดิการว่า "สวัสดิการ" คือ กลไกที่เข้ามาทำหน้าที่แทนชุมชน แทนที่จะอยู่กันแบบพี่ๆ น้องๆ ลูกเลี้ยงดูพ่อแม่ตอนแก่เฒ่า เราป่วย ป้าข้างบ้านคอยมาเยี่ยม รัฐสวัสดิการเข้ามาแทนที่ตรงนี้ คุณไม่ต้องมีผัวมีเมีย ไม่ต้องมีลูกคุณก็อยู่ได้" คำ ผกา, อ้างแล้ว, 40. (เน้นโดยผู้วิจัย)

ในกิจกรรมอันเป็นอิสระของแต่ละปัจเจกบุคคล[87] จริงอยู่พวกเขาอาจอ้างได้เสมอว่า รัฐสวัสดิการกลายเป็นเรื่องจำเป็น เพราะการแข่งขันอย่างเสรีไม่เคยมีอยู่จริงในตลาด และผู้ที่ด้อยโอกาสหรือเสียเปรียบทางเศรษฐกิจนั้นเป็นเช่นนั้นเพราะอะไร เช่น ในสหรัฐอเมริกาเคยมีกรณีที่สตรีซึ่งตกงานและต้องอาศัยเงินจากรัฐเพื่อการดำรงชีพ แต่ในขณะที่ยังไม่มีงานทำนี้ สตรีคนดังกล่าวตั้งครรภ์และมีลูกคนแล้วคนเล่ากับชายต่างๆ กัน โดยไม่ปรากฏชัดว่าใครเป็นบิดาของเด็กๆ ปัญหาอยู่ที่ว่ารัฐสมควรต้องอุดหนุนเงินสวัสดิการให้แก่สตรีคนนั้นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้นหรือไม่อย่างไร และอีกนานเท่าไร เพราะพฤติกรรมส่วนตัวเช่นนั้นซึ่งถูกมองว่าเป็นความบกพร่องทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงอย่างหนึ่งมีผลกระทบต่อสังคมในรูปของค่าใช้จ่ายจากภาษีอากรของคนทำงานคนอื่นๆ อย่างเลี่ยงไม่ได้ ท้ายสุดแล้วปัญหาที่ว่า สังคมประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมจะสามารถปลอดจากมิติทางศีลธรรมจึงต้องหวนกลับมาอีก และชี้ให้เราเห็นว่า ปัญหาเรื่องของตัวตน สิทธิและจริยธรรมทางการเมืองของไทยเป็นปัญหาที่ไม่อาจอธิบายให้หมดไปได้ด้วยหลักการเลือกตั้ง การได้เสียงข้างมากธรรมดาๆ แต่อาจจำเป็นที่จะต้องมีการพิจารณาจากมุมมองใหม่ทั้งหมดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับหลักการของประชาธิปไตยและการออกแบบสถาบันทางสังคมและการเมืองที่สอดคล้องกับเรื่องของตัวตนที่แท้จริงในระบอบดังกล่าวซึ่งเป็นสิ่งที่จะได้พิจารณาต่อไป

[87] สำหรับอาการของความขัดแย้งที่แฝงอยู่ในท่าทีดังกล่าวข้างต้น อาจพิจารณาดูได้จากการที่มีการฟ้องร้องรัฐบาลปัจจุบันต่อศาลปกครองโดยสมาคมต่อต้านภาวะโลกร้อน สำหรับนโยบายใช้ไฟฟ้าฟรีแต่โยนภาระให้ประชาชนจ่ายแทน โดย ASTV ผู้จัดการออนไลน์โปรยข่าวว่า "ASTV ผู้จัดการออนไลน์ สมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อนฟ้องกราวรูด 5 หน่วยงานรัฐ เอี่ยวประชานิยมแหกตานโยบายใช้ไฟฟ้าฟรี ชี้อับจนปัญญาหาเงินมาดำเนินโครงการเล่นกลผลักภาระให้ประชาชนและผู้ประกอบการที่ใช้ไฟเกิน 90 หรือ 50 หน่วยรับภาระจ่ายแทนรัฐ สุดงงค่าไฟพุ่งช่วงทิ้งบ้านหนีน้ำท่วม"